
Ženski Svet

Letnik VI.

November 1928. / VII. Številka 11.

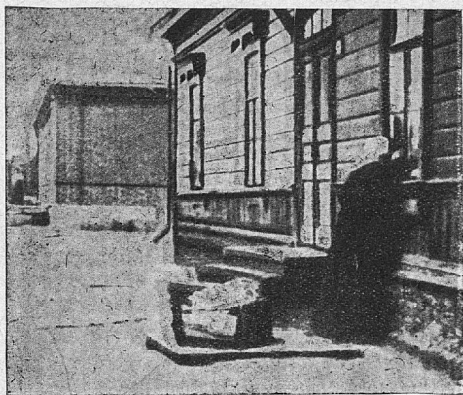

ŽENSKI SVET

Obrazi in duše.

Sofja Andrejevna Tolsta.

Kaj se godi v duši starke, ki se steguje na okno, vsa tresoča se od mraza, vsa trepetajoča od neutušnega hrepenenja...

Mož, ki jo je v svojem osemdesettretjem letu zapustil, skrivaj pobegnil od nje v ledeni poznojesenski noči, se je odpeljal v daljavo, v samoto, da bi tam sam, ločen od žene in spojen z Bogom, preživel zadnje dni svojega življenja. Pa ga je na begu strla

starcost in zima ter ga položila v posteljo na tujem samotnem kolodvoru v Astapovem.

Tu, v tej sobi umira, ob postelji stoje zdravniki, prijatelji, hčere in sinovi... le nje, žene, ki je 48 let živela zanj, mu rodila in vzgojila 13 otrok, bila priča vsemu njegovemu duhovnemu delu, le nje ne puste k njemu, le njej je on sam odrekel poslednje slovo...

Vsa Rusija je v trenutku izvedela, kje je zadnja postaja Tolstega, lastni otroci so se odpravljali za njim, le njej ni nihče povedal... šele časničarji so ji sporočili, da umira njen sivolasi Ljovočka tam daleč nekje v Astapovem. Na nič drugega ni mislila v tistem trenutku kot na mehko blazino, ki jo je bila še v srečnih letih izvezla zanj — pa se je odpeljala za njim, da mu jo zopet položi pod glavo; saj je čutila, da mu ne bo mogel nihče tako postreči kot njena mehka ljubeča roka. Ali ko je hotela izstopiti na postaji, ji je množica znanih in neznanih lic nenadoma kakor zločinki zastavila pot iz vlaka, pot k hiši in k sobi, kjer se je njen mož dogovarjal s smrtjo...

Noč in dan so bila vrata zastražena, kakor tatica se je uboga 67letna starica plazila okoli hiše in kradoma se ji je posrečil pogled v bolnikovo sobo. Umirajoči mož je zagledal senco na oknu in je ukazal zastreti še šipe...

Sinovi in hčere so smeli biti priča zadnjim njegovim besedam, tujci so se smeli poslavljati od njega; od bolesti in hrepenenja ugašajoče oko ženino ga ni smelo pogledati niti skozi ledeno šipo... Šele takrat, ko je zdravnik izjavil: «agonija», so ji odprli vrata. Stopila je k vzglavju, držala mu upadlo lice med rokami in mu govorila nežne in iskrene besede — njemu, ki se ni več zavedel...

* * *

Osemnajst let je bilo Sofji Andrejevni, ko se je poročila z Levom Nikolajevičem Tolstim, imovitim grofom in priznanim pisateljem, ki se je bil že do grla napil vseh življenskih sladkosti in je čutil, da mu bo ob strani lepe, inteligentne, dobrosrčne in nepokvarjene Sofje Andrejevne «mirno plavalala življenja barka».

In ni se motil.

Takrat je bil že za prvim ovinkom svoje življenske poti: nič več ga ni vleklo v svet, idilična Jasna Poljana, družinski krog in zavest, da mora slediti klicu svoje umetniško čuvstvujoče notranjosti, je bilo edino poprišče vsega njegovega telesnega, duševnega in duhovnegažitja in bitja. V Sofji Andrejevni je našel ženo, ki ni samo podpirala treh voglov hiše, nego je postala tudi del njega samega, utelešena misel njegova. Njena duhovna osebnost pa ni bila samo plod njegovega hotenja in vplivanja; dobro seme, ki je klilo v njej že od rojstva, je našlo ob strani Leva Nikolajeviča samo ugodna tla.

Ginljiva so pisma, ki jih je pisal Tolstoj ženi*). Iz njih odseva vsa solnčna sreča, ki mu jo je vstvarjala Sonja, njegova «golobička in duša». Prijatelji, ki so bili priča njegovi rodbinski sreči, so ga blagrovale zanj. Pisatelj Sologub mu je nekoč rekel: «Vi ste pa res zadeli srečo, da imate tako ženo.» Njej sami je dostavil: «Saj ste prava pestunja za talent svojega moža; da bi le mogli vse življenje tako delati.» Tudi Turgenjev je bil ves navdušen zanj: «Kako prav ste naredili, prijatelj, da ste se poročili s to ženo.» Nekoč je bila pri carju Aleksandru III., da bi preklical zaplembo «Kreutzerjeve sonate»; njeni prošnji je car ugodil s pridržkom, da se delo ne sme objaviti kot posebna izdaja. Medtem pa je bil nekdo že tajno izdal knjigo in nasprotniki so Sofjo Andrejevno očrnili pri carju, češ, da ga je prevarila. Car je bil silno razočaran in je rekel: «Če sem se v tej ženi varal, potem sploh ni na svetu nobenega resnicoljubnega človeka več.»

Ni bilo lahko, biti žena tako mogočnemu geniju, tako enotni osebnosti, kakor je bil Tolstoj. V njem ni bilo dualizma, v njem se ni razlikoval človek od umetnika. Načela, ki so dozorela v njegovi notranjosti, je udeleževal tudi v svojem osebnem življenju. On, ki je kot častnik preživel svoja mladeniška leta svobodno, brez skrbi in v precejšnji razvratnosti, je kot mož in mislec gledal seksualni problem s popolnoma nasprotnega vidika: Spolni nagon ni dan človeku zato, da ga suženjsko razvija do stopnje gole strasti, nego da se ga z odgovornostjo zaveda in vidi v njem le pot za nadaljevanje človeškega rodu. Zato ni njega cilj čutna naslada, marveč skrivnostno ustvarjanje novih človeških bitij.

Sofja Andrejevna ni bila možu samo iz ljubezni in dolžnosti vdana sužnja; že po svoji prirojeni plemenitosti je bila določena, da zavestno in z odgovornostjo izpolni prirodno dolžnost žene. Trinajsterim otrokom je dala življenje, vsem z enako ljubeznijo in požrtvovalnostjo. In ko ji je umrl najmlajši, sedem let stari Vanječka*) ter je bil Tolstoj že v 68 letu, sta oba prebridko občutila to izgubo. V pismu svoji sestri piše Sofja Andrejevna, kako je ob tej smrti Tolstoj «ves zlezel vase, hodi mrk po hiši, z objokanimi očmi. Očividno je tudi njemu ugasnil zadnji žarek, ki mu je svetil v starosti. Tri dni po smrti sem ga našla, kako je sedel in jokal. Rekel mi je: «Prvikrat v življenju čutim, da stojim pred nečim, kar se ne da popraviti...» In pot, po katerem je šel pogreb, je spominjal Tolstega «prvih dni najine ljubezni». Bil je globoko ganjen, jokal je in me tolažil z nežnimi besedami... On in sinovi so ponesli rakev h grobu. Vsi so plakali, ko so videli že ostarelega očeta, kako se pogriza od bolesti... Lev mi je rekel jokaje: «Sanjaril sem, da bo Vanječka nekoč nadaljeval delo, ki sem ga jaz započel...»

Globoke so te besede, ginljiva so čuvstva 67letnega očeta ob smrti najmlajšega otroka, ki je zapustil še lepo število doraslih, že izobraženih bratov in sester. Človek ne ve, pred kom bi se bolj spoštljivo priklonil: ali pred sivolasim možem, ki plaka, ker ne more v svoji veliki prirodni očetovski misiji nadaljevati svoje življenske naloge še v trinajstem otroku, ali pred materjo, ki še v petdesetdrugem letu, po trinajstih porodih plaka, ker je zanjo sreča fizičnega in duševnega materinstva za vekomaj končana:

«Vanječka in jaz» — piše še v omenjenem pismu — «sva si bila tako silno dobra; zvečer se kar ni mogel ločiti od mene. Ko sva skupaj odmolila večerno molitev, me je prekrizal in rekel: „Močno me objemi, položi svoj glavo na mojo, da bom zaspal ob tvojem dihu.“ Z njim je izginil ves otroški svet, tako očarljiv, poln neke čudovite radosti. Nikdar več ne bom imela otroka, ki usmerja prve korake v svet; minuli so časi otroških smehljajev, iher, božičnih smrečic in velikonočnih pirhov, minuli so časi drsanja, minula je zlata doba prvih obhajil — vse, kar mi je skoraj od mladosti izpolnjevalo življenje, je zame za vekomaj končano...»

*) «Življenje in Svet», 1928, št. 10.

Ko bi se ne bili duši Tolstega in Sofje Andrejevne zblížali v nobenem drugem življenskem vprašanju, bi bilo že samo njuno obojestransko pojmovanje in doživljanje telesnega in duhovnega očetovstva in materinstva dokaz globokega in medsebojnega soglasja ter bistvena podlaga njuni zakonski sreči.

Sofja Andrejevna je bila žena, kateri je bilo materinstvo življenska potreba in radost. Po besedah ruskega književnika Kameneckega je pojmovala to svojo nalogo ne samo kot skrajno odgovorno, nego tudi kot sladko in poetično. Nosečnost, porodi, dojenje, ustajanje po noči, sploh vse negovanje otroka ji je bilo vir radosti, posebne življenske lepote in zadoščenja. Dokler je dojila, je spala na tleh od strahu, da bi ne zaspala in bi ji dete ne padlo s postelje!

Z istotako ljubeznijo in vestnostjo sta Tolsta skrbela tudi za izobrazbo svojih otrok. Dolgo sta jih poučevala sama; Tolstoj se je že v zrelih letih učil grščine, da bi mogel otroke poučevati tudi v tem predmetu. Pozneje, sta preskrbela otrokom še domače učitelje, ločila sta se od idilične Jasne Poljane in se preselila v Moskvo, da so mogli otroci študirati. Dalj časa je bila žena sama z njimi, da se je mogel Tolstoj posvetiti ves svojemu delu in razglabljanju.

Tolstoj ni bil rojen ne za gospodarja, ne za politika; pač se je ukvarjal z gospodarstvom, čebelarstvom, sadjarstvom, poljedelstvom in z drugim, ali v teh delih ni iskal pridobitvene svrhe, nego le duhovnega zadoščenja. Gospodarsko stran družinskega življenja je morala prevzeti žena. Tudi ona ni bila po naravi materijalistka, ali da se je Tolstoj mogel popolnoma poglobiti v svoje duhovno snovanje in da bi družini ohranila vsaj nekoliko gmotne podlage, si je na vse načine prizadevala in se tudi teoretično učila gospodarstva. Vedno se je zavedala, da ji je določena pot ob strani velikega genija in da je dolžna storiti in pretrpeti vse, le da more mož neovirano živeti svojemu notranjemu poklicu. Čutila je, da je tudi ona sama v službi njegove umetnosti, njegove človečanske misije. V tej veliki ideji je odgajala tudi otroke. Vsi so videli v očetu velikega duha, umetnika in apostola, v materi pa svečnico njegovih idej. Aleksandra*), Tatjana in Lev so po smrti roditeljev objavili svoje spomine na življenje v rodni hiši ter so ob stoletnici očetovega rojstva postavili s svojimi «Spomini» ginljiv spomenik obema.

Tolstemu in Sofji Andrejevni je prvih 19 let zakona pomenilo dobo neskajlene sreče. Umrli so jima sicer trije otroci, Tolstoj je bil večkrat bolan in se je moral zdraviti v stepi, tudi ona je obolela in se je morala istotako lečiti, ali vse te nezgode so ju notranje še bolj zblížale in njuna ljubezen se je ob takih prilikah še bolj poglobljala. Vživala sta v tem, da moreta biti drug drugemu v uteho in bodrilo. Ko je Tolstoj razvijal v svojih mislih in

*) «Tolstojs Flucht und Tod». Geschildert von seiner Tochter Aleksandra. — Bruno Cassirer Verlag, Berlin.

književnih delih nove socialne in moralne nazore, je vedno našel v ženi najlepše razumevanje in dejansko sotrudnico. Njun dom na Jasni Poljani je bil pravo zavetišče siromakov in kmetov, ki so bili v tistem času še suženjsko odvisni od plemičev. Skupno sta Tolsta zdravila bedne kmete, v svoji hiši sta za njih deco ustanovila šolo ter jih s pomočjo lastnih odraslih otrok poučevala. Nekega nesrečnega leta je vsa družina na Jasni Poljani delala na polju in razdelila pridelek vdovam. Ko je bila začetkom devetdesetih let lakota na Ruskem, je Sofja Andrejevna na lastno roko vodila veliko pomožno akcijo v korist stradajočemu ljudstvu. Potom časopisov je zbirala prispevke, kupovala je po cele vagonne pšenice, graha, zelja, česna in drugega ter delila kmetom. Tovarnarji so ji pošiljali blago, sama je krojila obleke, jih dala šivati in darovala potrebnim, posebno bolnikom. Tolsti so takrat sami živeli v velikih družinskih skrbih, ali misel, da je njeno delo posvečeno trpečemu človeštvu, je bila Sofji Andrejevni v veliko uteho.

Ko je Tolstoj tudi svoje osebno življenje urejeval po smernicah svojih etičnih dognanj, mu Sonja ni nasprotovala, čeprav je to še bolj obremenjevalo njeno itak veliko družinsko skrb, ter je z ljubečim srcem stregla možu. Ko mu je glas vesti govoril, da je vsako ubijanje greh, je obsodil tudi klanje živali in uživanje mesa. Odpovedal se je mesni hrani ter se preživljal le z rastlinsko jedjo. Sofja Andrejevna je razumela njegovo duhovno zahtevo in mu je z največjo skrbnostjo in z izredno iznajdljivostjo pripravljala hrano, ki je bila v skladu z njegovimi etičnimi in zdraustvenimi potrebami.

Mnogo si je prizadevala, da bi se tudi sama umstveno razvijala. Veliko je čitala, bavila se je z literaturo in s filozofijo, s slikarstvom in z glasbo. Po njenem mnenju more umetnost doumeti le, kdor se je sam vsaj nekoliko bavil z njo. Umevno je, da je Tolstoj visoko uvaževal tako ženo, ji lahko odkrival svoje notranje življenje, ji razkladal načrte in jo sploh popolnoma

pritegnil v svoje delo. Ona mu je tudi prepisovala rokopise in jih pripravljala za tisk. Bil je silno natančen in je neprestano popravljaj svoje spise; žena pa je z vdano potrpežljivostjo prepisovala, kolikorkrat je hotel. Pri tolikih otrocih, skoro neprestano noseča ali doječa, obremenjena z vsemi gospodarskimi skrbmi za dom in za kmete, je vendar dobila čas, da je mogla opraviti možu vsa mehanična in tehnična dela pri pisateljevanju. Ogromni roman «Vojna in mir» je baje desetkrat prepisala! Sama se je pogajala s tiskarnami in založniki, le da je moža čim bolj razbremenila, da se je mogel ves osredotočiti v svojem duhovnem vsvarjanju. Verovala je, da bodo misli Tolstega postale duševna lastnina vsega ruskega naroda in bodo prepojile kulturo bodočih rodov. Zato je čutila v sebi dolžnost, da mora ohraniti svetlo tudi spomine na osebno življenje velikega apostola, ter je poleg vse svoje dejanske in miselne zaposlenosti pisala še «Moje življenje».

In ta velika žena, ki je tako zvesto spremljala svojega moža in doživljala z njim največjo srečo, ki more biti dodeljena ljubeči ženi, je pozneje doživela tudi največjo tragiko, najbridkejši udarec ženske usode.

Tolstoj, ki že po svoji naravi ni imel nikdar zmisla za praktično stran življenja in se je čimdalje bolj duhovno izživljal, je v svojem notranjem razvoju tako napredoval, da se je neprestano oddaljeval od sveta in se dvigal v višave božanstva. Njegovo stremljenje po večni Resnici, Lepoti in Dobroti, po Bogu in njegovem kraljestvu si je iskalo tal v vsakdanjem življenju, v nravni samoodgovornosti. Mogočni notranji glas ga je silil, naj obračuna s svetom, ki blodi po zgrešeni poti materijalizma, laži in izkoriščanja. Zavrgel je znanost, umetnost, cerkev, državo: vse to ne more rešiti pravega življenskega vprašanja, ker odobrava obstoječi socialni red, ki deli človeštvo v gospodarje in tlačane. V evangeliju, v pravem Kristovem nauku, je po mislih Tolstega obsežena edina življenska resnica, edini zmisel življenja, ki temelji v dejanski ljubezni do bližnjega, v odrekanju in skromnosti. Vsi ljudje so si bratje, po evangeliju ni ne bogatašev ne siromakov, v medsebojni ljubezni je edini spas človeštva.

Ko je Tolstoj jasno dognal ta svoja duhovna spoznanja, se je okrenila njegova življenska pot za drugi ovinek, kamor mu mi še danes ne moremo slediti. Po svoji neizprosni logiki je obsodil tudi življenje v lastni družini in ga je hotel spraviti v soglasje s svojimi nazori.

Tu se je razcepila pot, po kateri je doslej tako gladko hodil s Sofjo Andrejevno. Zahteval je, naj se vse premoženje razdeli med kmete, žena in deca naj se odrečejo vsemu imetju, njegova književna dela morajo biti last vsega naroda, nihče si ne sme lastiti posebne pravice do njih gmotnega užitka. Otroci naj se ne izobrazujejo več v šolah in po starih smernicah, ker so osnovane po želji države in cerkve, ki sta popačili edino pravi Kristov nauk ter vodita ljudi v znamenju nasilja, krivice in sebičnosti.

Ti nazori Tolstega so prodrli v sanjavo dušo marsikaterega Rusa. Od vseh strani je dobival pisma, polna priznanja in občudovanja. To ga je še bolj potrjevalo v njegovih nazorih. Nekateri so mu očitali, da je hinavec, ker propoveduje odrekanje in bratovsko ljubezen, sam pa živi z družino kol graščak in gospodar. Zato je hotel dejansko dokazati iskrenost svojega prepričanja. Ko ni mogel družine, posebno žene, pripraviti do tega, da bi se odpovedala vsemu imetju in lastninskim pravicam, je sklenil, da se bo ločil od doma, da pojde v svet, trpin med trpine, in bo živel v samoti, kjer se bo posvetil iskanju božjega razodetja.

Sofja Andrejevna je omágala na tem potu in sprejela v roke čašo trpljenja, katero je do dna izpila pod oknom astapovskega kolodvora...

«Tolstojanci» so neusmiljeno obsodili ubogo ženo, češ, da je z nerazumevanjem njegovih nauk, z nasprotovanjem njegovim zahtevam in s svojim histeričnim vedenjem ovirala velikega apostola in ga končno uničila... Celo letos, ob stoletnici rojstva Leva N. Tolstega, se oglašajo v knjigah in po časnikih pisci, ki jo proglašajo za sebičnico in plitvo ksantipo ter mečejo blato na to plemenito ženo, ki je vse svoje življenje posvetila osebi in delu velikega Tolstega. Da mu ni mogla slediti na poslednji njegovi poti, ni njena krivda; saj je celo sam božji Sin omágoval v Getzemanskem vrtu na poti, ki mu jo je določil Oče - Bog!

In vendar je bilo življenje Tolstega le po zaslugi Sofje Andrejevne urejeno tako, da je mogel biti prost vseh vsakdanjih obveznosti in se je njegov duh neovirano izživljal sprva v umetnosti, pozneje v filozofiji, v višavah, ki so morale biti ženi nedostopne že zato, ker je bila s tolikimi skrbmi prikovana na dejansko življenje. In končno: ona je bila mati, ki čuti do dece vse drugačno odgovornost kot oče! In on je bil v vsem svojem bistvu umetniška, filozofska narava, ona le navadna inteligentna in dobra ženska!

Odslej sta se njuni poti razšli in bili posuti z bodečim trnjem. Na njegovi je pač rasla tudi lepa roža: zavest notranjega zmagoslavja — na njeni poti ni bilo več cvetja...

Tisti Tolstoj, ki je skoro dvajset let ljubil ženo z najnežnejšo ljubeznijo, ki je v zrelih letih čakal njenih pisem kakor zaljubljeni mladenič, ki se je kesal za vsako nepremišljeno napisano besedo, s katero jo je ranil, ki jo je v pismih prosil, naj si varuje zdravje zanj, ki jo je imel raje nego otroke in ki ji je zapisal: «edino s Teboj mislim glasno», tisti Tolstoj je po svojem notranjem preobratu tako krvavo ranil svojo ženo. Neizrečeno težko ji je bilo, ko je videla, da se duševno tako oddaljuje od njega, in polastila se je je neka ljubosumnost do vseh onih, ki so se čutili duhovno sorodne z njim in so imeli nanj velik vpliv. V tistem času so jima umrli trije otroci, tudi ona je nalezla od njih oslovski kašelj in istočasno obolela na vnetju reberne mreže, kar ji je povzročilo težak splav. Da se v takem položaju ni mogla navdušiti za njegove nazore o zasebni lastnini, ji pač nihče ne more šteti v

greh. In ker niso njegove misli našle pri njej odmeva, ji je grozil še s samomorom! Potem se je nekaj časa bavil z načrtom, da bi tajno pobegnil z neko delavko ter bi nekje na samem in s skupino naseljencev začel drugo življenje. Vsako nesporazumljenje z ženo, tikajoče se malenkostnih gospodarskih vprašanj, mu je grenilo življenje do neznosnosti. Tako ga je neke noči odvrčala, naj ne razda vsega premoženja kmetom, on pa je vzel culo in rekel, da gre od hiše, v Ameriko in se ne bo nikdar več vrnil — in je zapustil ženo še tisto noč, baš ko je trpela v porodnih popadkih!! «To početje moževo me je pritiralo do obupa in prosila sem Boga, naj mi pošlje smrt!», je zapisala Sofja Andrejevna v svoj dnevnik. Ob štirih zjutraj se je sicer že vrnil, ali čemerer in ni spregovoril nobene besede z ženo, ki se je zvijala v porodnih bolečinah!!

Čim bolj se je staral, tem bolj se je oddaljeval od dejanskih potreb in hrepenel po življenju, ki bi bilo v soglasju z njegovimi filozofskimi dognanji. Osebna lastnina, ki je bila družini življenski pogoj, je bila njemu greh. Nepristano je obetal domačim, da bo pobegnil, ker ga s svojim naziranjem o potrebi premoženja tirajo v greh in hinaustvo. Da so take grožnje pritirale Sofjo Andrejevno do obupa, je umevno! Saj je bila mati tolikih, večinoma še nepreskrbljenih otrok, sama bolehnata, v vednem strahu, da izgubi moža, ki je že tako v letih in oslabel, da ji pobegne v mrz, brez sredstev, med tuje ljudi. Za ženo v takem položaju pač ne moremo čutiti drugega kot usmiljenje in pomilovanje. Saj je bilo v mnogih trenutkih hudo tudi njemu, leta in leta se je trgala od nje, pa se ni mogel odtrgati...

Šele v 83 letu je dozorela v njem ta moč... in še v poslednjem pismu ji je moral prepovedati, naj ga ne išče, ker se je bal, da ga zopet ne premaga njena skrb in ljubezen zanj. Težak mu je bil boj med ženo in Bogom, naposled je zmagalo hrepenenje po večni Resnici in napotil se je k Njej v temni ledeni noči, star 82 leti...

Drugo jutro si je bila Sofja Andrejevna na jasnem, da je tudi zanjo življenje končano. Hotela se je utopiti, in zadnji trenotek so jo potegnili iz vode. Potem pa se je s kladivom tolkla po prsah, se zbadala z noži, s škarpami, hotela je skočiti skozi okno, v vodnjak... Pet dni ni zavžila ne mrvice hrane, ne kapljice vode.

Ko je izvedela, da leži bolan v Astapovem, je hitela za njim. Pod zastrtim oknom je krvavelo njeno prebodeno srce, premrzle roke so se lomile in prosile, naj jo puste k njemu, k 82letnemu starčku, da ga prosi odpuščanja, da mu zadnjikrat pokaže svojo ljubezen in mu odpre dušo, ki se je v tistih težkih urah vsa prepojila z njegovimi nauki... Ali zaman. Veliki duh Tolstega je vzplaval tja, v vseмир, sam, ne da bi znal, da je njegova veličina zmagala tudi v duši nje, radi katere je on sam toliko trpel v želji, da bi kakor on spoznala razodetje božje...

Vsak dan je hodila Sofja Andrejevna na grob Tolstega, na vrt Jasne Poljane, vdana v voljo Božjo, katere glasnik je bil pokojnik. Bila je notranje popolnoma mirna, ginljivo dobra z vsemi, živela je le ob rastlinski hrani in si neprestano prizadevala, da bi bilo vsako njeno dejanje in vsaka misel verno izpolnjevanje Pokojnikovega nauka.

Ko praznuje letos ves kulturni svet stoletni rojstni dan velikega pisatelja in misleca z Jasne Poljane, se tudi žene klanjajo spominu onega, ki je proglasil materinstvo za izpolnjevanje najvišjega zakona božjega in ki je tako globoko odkril žensko dušo v osebi Nataše, Kitty, kneginje Volkonske v «Vojni in miru», v Ani Karenini, Maslovi in drugih. Naša ženska duša pa naj s spoštovanjem pozdravi tudi spomin na ženo, katero je usoda postavila ob stran umetnika in apostola in je morala zato izpiti kupo, do roba polno najslajše radosti in najbridkejšega trpljenja...

Pavla Hočevanjeva.

Še očetu. (Dora Grudnova.)

Večerni zvon doni —
spet misel k tebi vhaja;
nad krajem tužno svetim noč leži,
pokojna, zvezdnata — kot sredi maja.

Spet k tebi, oče, govorim —
li čuješ me? V brezupu nemem
na grobu v duhu zdaj klečim,
uprašujem križ molčeci: kam naj krenem?

Oče, oče, o povej,
ki tam si v hladu zadnje tajne:
čemu ves jad, trpljenje to brez mej,
življenje vse — ko ni radosti, sreče tajne?

Kam naj krenem?
Ker pôta ni, ne steze pred menoj —
o povej, kako naj svetobolje to preženem,
ki v duši krvno-dedni sled je tvoj?

To ni grenák očitek, oče!
Saj če sorodne nama so bile bolesti —
če duša v svetobolju kloni, tiho joče:
ni višji nam iz svetobolja hip radosti?

Vprašanje. (K. K.)

*Od zarje do mraka razpeto svinčeno nebo
na mojo dušo je leglo in sklonjeno telo.
Preko poljan zasneženih reka potajno šumi,
v mojih belih možganih vije se misel vseh noči:*

Kdo si? Kdo si?

Kdo sem?

Ta polja — na njih sneg!

In te črne ceste, v prihodnost hiteče.

*Ob črnih cestah naga drevesa stoje,
njih črne roke, njih črne roke kipe v nebo.*

Jaz sem drevo.

*Ob črni cesti, v prihodnost hiteči,
stojim,*

*črne roke, črne roke v nebesa
molim.*

Proseče. Grozeče.

*Od zarje do mraka razpeto svinčeno nebo
na mojo dušo je leglo in sklonjeno telo.*

Jesen. († Srečko Kosovel.)

Jesen, ti razkošno šumeča jesen! Kje sem te videl podobno kakor na Krasu, kje sem te videl razkošnejšo, lepšo, šumečo tako? Kje sem te videl mogočno tako, da dušo navdajaš, napajaš z viharji? Kje sem te videl?

Jesen, ti razkošno šumeča jesen! Jagredi, lipe šumijo na hribu, pod hribom topoli in hrasti in bori; polje se klanja tvojim viharjem, jesen, ti razkošno šumeča jesen! V dušo prihaja tvoj hlad in osvobaja. V srcu budi hrepenenje po romanju. Kdo je močnejši od tvojih viharjev?

S črnim grozrdjem prihajaš na Kras, zemlja temni ob tvojem prihodu, med temnim zelenjem so še temnejši sadovi. Temna si, silna, mogočna, jesen, ti razkošno šumeča jesen.

Na moji mizi je vse polno knjig. Polno odprtih, polno skrivnostnih, polno, ki bodo i meni ostale zaklenjene. Kdo naj posluša te tihe glasove?

To ni šumenje življenja, vihranje viharjev, ki nosijo jesen. Vse silnejši, glasnejši je tvoj glas in njega poslušam, jesen, ti razkošno šumeča jesen.

Kakor lipe šumim s teboj, kakor jagredi tebi se klanjam, v srcu svoboda in v duši moč, jesen, ti razkošno šumeča jesen.

Močni so tvoji viharji, jesen, a ne tako, da bi me odtrgali od Krasa.

Brez zavetja. (Marlja Lamutova.)

Naglo je stopila na ulico, popravila si raz čelo temen koder in hitela dalje, ne da bi se ozrla na desno ali levo.

Toplo so jo pobožali bleščeči prameni jutranjega solnca; zaskalelo jo je v očeh, šinilo ji v glavo, v možgane, da so ji postale misli še bolj nejasne in zavozlane, objelo ji mlado telo in razlilo po prožnih udih sladko omotico.

Hitela je dalje kakor v sanjah, brez volje in gotovosti. Roke je stiskala v žepe oguljene površne jope; bile so raskave in zdelane. Kadar so se dotaknili prsti zmečkane pozivnice v desnem žepu, stisnila ji je nepoznana sila srce in oči so ji jasno videle ono staro, skoro strašno poslopje.

Že zadnjič, pred enim tednom, je bila pozvana pred sodnika. Nekdo ji je pokazal napačno pot in zamudila je poldruugo uro; namesto ob devetih, prišla je okrog enajstih. Papa in mačeha sta bila že odšla. Vkljub zapoznelosti se je javila sodniku in se opravičila.

Strogo je govoril z njo sodnik, zelo strogo, da ji je šlo na jok. V grlu je začutila bolečino, niti sline ni mogla požreti in šele na ulici ji je postalo laže. Stopila je v bližnjo vežo in si otrla solze.

Zamišljena je prišla danes v eno najobljudenejših ulic. Mimogrede se je zagledala v ogledalu bogate izložbe; nehote je zardela. «Moj Bog, kakšna sem!»

Včasih je sanjala mučne sanje: umazana, razcapana in brez klobuka je morala na ulico; srečavali in opazovali so jo zasmehljivi ljudje, a ona se jim ni mogla izogniti, neka čudna moč jo je prikovala k tlom... Zbudila se je — in bila srečna. Danes pa niso sanje — ne! V resnici stopa v raztrganih čevljih po tlaku, saj jo boli ožuljena leva noga in v hrbtu čuti pri vsaki kretnji bolečino. Predno je vstala gospoda, zlikala je parkete v obednici, ki je prostorna in velika kakor travnik na deželi. Tako je trudna, najraje bi sedla sredi ceste na tla — a danes mora priti, sicer pride ponjo redar. — Da, tako trudna in zmedena je bila tedaj, ko jo je pretepal brat njene mačeha — oni kovač z žilavimi rokami in vedno zavihanimi rokavi. Kaj je zahteval? — Oh, da — čevlje bi mu morala osnažiti — uprla se je — skočil je proti nji — zamahnil — udaril — v glavi se je zavrtelo — pred očmi zabliskalo — gorko se je pocedilo preko brade, bluza je bila vsa okrvavljena. — Mačeha jo je vlekla za kite — naslednji dan si je izčesala cele kepe dolgih las; prav s korenino so bili izruvani.

In nato? —

Oblečena je prespala ono noč na golih tleh. Zunaj je divjala burja in zaganjala velikanske valove ob skalovje. Razločno je čutila studeno pljuskanje v svojo mračno sobico. Dobro ji je dela nemirna noč. Kadar je zapljusknil val — ohladil je za hip vrcče srce, trpeče v neizrecni boli po-

nizanja in zapostavljanja; kadar je zatulila burja, zatulila je mesto nje — in lažje je postalo duši...

Njen papa, višji uradnik, dobričina brez energije, je bil na reviziji, štirinajst dni ga že ni bilo doma. In tudi, če bi bil! Tepena bi mogoče res ne bila, pač pa bi jo zmerjali in grdo gledali. Vedno in vedno so nad njo godrnjali, zbadali, režali, zdaj mačeha, zdaj tašča, zdaj kovač; vsem je streгла, v zahvalo so pa z njo tako grdo ravnali.

Kolikokrat je slišala ponavljati sosedo: «Ja, kaj je neki mislil gospod inšpektor Rapotec, da je vzel namesto ene osebe kar tri v hišo! In še take ljudi, ki mu niso najmanjše podobni, kaj šele bi rekla — enaki! Njemu ne bo sile, ampak ubožica Marta, ki je bila rajni gospej biser in zaklad; učila jo je le finih ročnih del, sedaj pa mora biti vsem navadna dekla. — Ja, če bi rajna gospa to vedela! Še v grobu ne bi imela miru.»

Odkar je zajokala v hiši Martina polsestrica Nadica, sedaj ji je osem mesecev, so govorili o neki zavarovalnici, o tisočakah, zasovražili so jo in podili iz hiše. Izbili bi se je menda radi...

Kolikokrat je potožila papanu in ga prosila, naj jo da z doma, naj jo reši teh ljudi, ki so se vgnježili v njiju tihoten dom — kakor jež k lisici. Spočetka jo je branil, sporekli so se in mačeha je jokala. In od tedaj je ni papa več božal in nič več poljubil; tudi ji ni rekel več Martica, ampak klical jo je Marta. Po tistem prepiru je mačeha odšla za dalje časa k neki sorodnici. Od tam je pisala kar na odprti karti: «Ena mora iz hiše: ona ali jaz!» — Papa je šel sam ponjo. Vrnila se je bolna in bleda vsled jeze. Še bolj je sikala in pikala.

Kmalu nato so dobili ono debeluško — Nadico. In Marta se je nehote zasmejala ob spominu na srčkano polsestrico. Tako je živa in nagajiva! Tako rada jo je pestovala in previjala, tako ljubko ji je prožila Nadica one male debele ročice z luknjico na členkih, a mačeha ji je za vso to ljubezen vračala le mržnjo. In kako rada ji je prala plenice! Kakor sneg so bile bele, celo tašča je tako trdila.

In ko je dobivala Nadica zobčke, je bila bolna in sitna. Cele noči je prečula pri njej in jo nosila po kuhinji. Pela ji je pesmice o zajčku, grlici in o ptičici; poslušala jo je, kakor bi vse razumela, nato je, ubožica, zadremala. Položila jo je v voziček in jo skrbno odela; tako sladko, sladko je spančkala. Medtem je ona kuhala že zajutrek in pospravljala po kuhinji. Tiho, tiho je delala, da se Nadica ne zbudi.

Okrog sedme ure so prihajali domači v kuhinjo: najprvo tašča, potem kovač, nato papa in nazadnje je privihrala mačeha, vsa razmršena in se je zato zdela še bolj bleda in koščena. Enake ženske je nekoč videla naslikane v izložbi knjigarne. Pod podobo je bil napis — Furije.

Mimo Marte je drvelo vrvenje tržaškega mesta. Stopala je kakor vinjena, brez gotovosti. Nad dušo ji je plavala zamišljena resignacija.

Pod Rdečim mostom je mrmral v ličnem čolnu goloroki Italijan ulično popevko in se zibal stoje zdaj na levo, zdaj na desno; nepremično je motril ljudi, ki so drveli prek mosta in se izgubljali v posamezne ulice. Onkraj mostu je zaduhtelo po rožah, nageljih in vijolicah... Tako opojno je šinilo v Marto, da je za hip obstala. Zagledala se je v velike jerbase cvetličaric, iz katerih je žarelo pisano cvetje, kakor bi želelo mimoidočim veselo dobro jutro.

Ej, za Marto ni bilo to jutro baš veselo. — K sodniji so jo tiral. — Papanova daljna sorodnica, teta so jo zvali, je ovadila sodišču, da je ušla domačim vsled slabega ravnanja, da streže podnevu neki francoski rodbini in da spi pri neki zloglasni ženski. In tista sorodnica pravi, da je to v sramoto vsej rodbini, da se izgledujejo ljudje in tako naprej...

Da, verjetno, sramota jih bode v oči, a njenega prejšnjega trpljenja niso videli? Kako naj bi si drugače pomagala? — In — čemu naj bi trpel papa radi nje? Radi božjega miru v hiši je zbežala.

Neopaženo je izginila nekega jutra; naravnost k perici je bežala in ta dobra ženska ji je celo preskrbela mesto postrežnice. Res — dobra ženska — ničesar ne zahteva za svojo uslugo, dasi trdijo ljudje, da je ničvredna...

In ona francoska gospa! Oh, tako ljubeznivo je govorila z njo le dobra mamica, drugi nihče do sedaj. Vedno jo nazivlje Martica, nikdar ne Marta.

Nihče ni slutil, kam je pobegnila. V Aleksandrijo je bila namenjena, toda denarja ni imela. Še par mesecev bi bilo treba služiti — in dovolj bi imela za pot. Z velikim parnikom bi se odpeljala v solnčni Egipt, kjer cvete prava mirta in kjer se vije zeleni Nil. — Nikdar več bi je ne videla mačeha, nikdar več! Papana bi pa srce bolelo, ker ni nikdar z njo potegnil, ampak vedno le z mačeho, najsi se ji je godila krivica. Seve, mir je hotel imeti in zato je mačehi vse prav dal. — Nekoč ji je zaupljivo šepetal, kakor bi prosil: «Marta, potrpi in bodi novi materi hvaležna. Saj veš, dolga je bila bolezen tvoje mamice, dolg se je kopičil — a ona je naju rešila. — Pomačaj ji pridno, ona je delavna, ti sicer nisi vajena navadnega dela, a moraš se vsega naučiti, saj delo ni sramota...» Oh, zakaj ni že preje ušla čez morje! Iskali bi jo po mestu in iskali, še kovač, ki mu je pravila — stric, bi jim pomagal; zvečer bi se pa vrnil domov brez nje žalostni in potrti... Mačeha bi spoznala svojo krivdo — in srce bi jo bolelo.

Čez mesec dni bi poslala papanu omot finih cigar, kakoršne on posebno rad puši, mačehi pa južnega sadja... Pisala bi jima tudi — a prav malo, recimo tako nekako: «To Vama pošlje zavržena — a hvaležna Marta.»

Nesreča je hotela, da je srečala nekega večera teto. Oprezno je hodila v službo po stranskih ulicah; zgodaj je šla, pozno se je vračala. A tisto nedeljo jo je vleklo srce k morju — in med potom je srečala teto. In — gologlava je bila kakor druge služkinje, saj je ušla brez klobuka. Teta jo

je izpraševala, a ona je vse razkrila, lagati itak ne zna. Rajnka mamica je dejala, da je laž največje zlo.

Z zadoščenjem je poslušala zvedava teta vso povest in končno pristavila: «Dobro so mu nasnubili! Za par tisočakov se je, norec, prodal!»

Naslednji dan je teta ovadila vso zadevo sodišču.

«Kaj se bo neki zgodilo — se je strahoma izpraševala Marta. Mogoče jo bodo zaprli? — Oh, naj bo, kar hoče! Strogo bodo govorili, kakor govori že sama pozivnica, ki je mrtva, kaj šele ljudje, ki jo sovražijo... Z redarjem so ji zapretili za slučaj, ako bi ne sledila pozivu, da z redarjem...

«Vai in malora!» se je zadrla nad njo debela branjevka; z jerbasom krompirja jo je udarila preko glave, pramen las ji je izvlekla iz debele kite. Marta se je zdramila in ustrašila. Še vedno je stala poleg mostu in strmela v cvetje... Tako domač ji je bil vonj, kipeč iz tisočernih kelihov... Prav tako je duhtelo tedaj v sobi — in sveče so gorele. Ljudje so prihajali in odhajali. In mamica se je držala na smeh, kakor bi se veselila lepega cvetja... Papa si je otiral solze.... Tudi ona je plakala, a ni vedela prav — zakaj; majhna je bila in neumna. In prav tako je duhtelo iz jame, ko so nagromadili vence na krsto...

Naglih korakov je brzela Marta proti sodnji. Na Borznem trgu je pogledala na uro. «Pozna bom, pozna — in kaj potem? Redar bo prišel — Papa in mačeha gotovo že čakata. Joj, kako me bo sramotila! Papa bo pa poslušal — in molčal kakor navadno.»

Neznan strah, strah pred zaslišanjem, ji je šinil v kolena. Dolgo jo je tiščalo v grlu, nato ji je stisnilo nemirno srce, da so zastali utripi — a sedaj jo drži v nogah. Rada bi podvizala, rada hitela, toda noge so trudne, težke... V sanjah ji je bilo nekoč tako čudno; podil jo je divji mož — a njej so odrevenele noge...

Morje v jutranji krasoti jo je pozdravilo preko cvetnih gred pomlajene parka. Bilo je čisto, mirno, nedolžno — kakor srce prvoobhajanke.

«Adrija, kako si prijazno vabljiva! — Kaj če bi šla raje tja doli?» — Dan za dnem je čitala v časopisu. — Skočila bi z zaprtimi očmi... Kdo bi ji zameril? —»

«Nikar, drago dete,» ji je pošepnil notranji glas. «Pojdi, kamor ti veleva dolžnost! Bodi poslušna in vdana!»

V duhu je zagledala lep, resen obraz, ki je bil med cvetjem in svečami še lepši... Hitela je dalje proti oni dremotni palači.

Trudoma je odprla težka vežna vrata. V komolcu ji je počilo — sama sebe se je ustrašila. Srce ji je utripalo v vratu, prav v vratu. —

Po dolgih hodnikih so čakali ljudje; mirni so bili, skoro dolgočasili so se; nekateri so celo sedeli. Med prsti so mečkali pozivnico. Njena je bila menda najbolj strogo pisana; z redarjem so ji pretili, da, z redarjem...

«Kadar sem jo poslala v trgovino, izostala je do pozne ure in se izprehajala z mladeniči.»

Da, res — pred Božičem je bilo. Po rozine je šla. Nazaj grede je srečala Dušana. Postala sta in se zagovorila. Bliskoma so izginjale minute, ej, bolj hitro kakor doma v kuhinji. Tašča je pridrvela, iztrgala ji rozine iz rok, oklofutala jo dvakrat in ji rekla — vlačuga! Doma je bila nato še tepena.

Naslednji dan je prinesel postrežček šop nageljev in vizitko z besedami: «Nekoliko cvetja med trnje...» Hitro je uganila: Dušan mi je to poslal, smilim se mu...»

Z veseljem je sprejela krasno pošiljko, nehote je poljubila drhteče cvete. Vse okence si je okrasila. Zvečer je izpirala plenice v kuhinji. Ko je prišla spet v sobico, bilo je okno — prazno. Lepi nagelji so ležali na dvorišču v blatu, a vaza je stala na mizi nedotaknjena. —

Lidija je povedala o tem Dušanu in dodala: «Zdaj vidiš, kakšna je! Ej, mačeha je ne graja zastonj!»

Teta jo je nekaj časa zagovarjala, končno je pa nehote potegnila z mačeho, ki je govorila prepričevalno in ognjevito. Vsako besedo je gestikulirala z orokavičenimi rokami. Smešno so se gibali dolgi, suhi prsti, umazani na koncu od potu. Zdelo se je, kakor bi gibal z nogami morski pajek, ležeč na hrbtu. Dolgo je govorila, dolgo... Marta je bila vajena enakih govorov in dolgočasila se je. Skoro bi zehala. —

Na stenskem koledarju je mehanično čitala velik, črn napis: Veliki četrtek. Spomnila se je velikonočnih praznikov. Ali niso ta dan tudi Kristususa tirali pred sodnika? — Ali ga niso dolžili in sramotili po krivem? — In On? Kako se je zagovarjal? — Molčal je... Kako naj govori ona? — Mnogo bi povedala — toda... On je molčal — molčala bo tudi ona... Prej nepoznan stud je splaval preko njene čiste duše, stud nad lažjo in hudobijo; ironično se je nasmejala, a nehote. Tedaj je sodnik razjarjen zavpil: «Ne smejte se! Ali se ne sramujete? — Od danes naprej ste pod ljudskim nadzorstvom, razumete? — Ako bi o vas še kaj nečastnega slišali, kar bi pričalo o vaši nepoboljšljivosti, tedaj vas izročimo nekemu zavodu, v katerem vsaka obžaluje trenutek vstopa; razumete? —

Vam ostalim pa toplo priporočam, da pazite na vsako njeno kretnjo in stopnjo, da preprečite shajanje z moškimi, in da mi javite njene prestopke. Za vsako pregreho bo strogo kaznovana. — Pojdite domov in poboljšajte se!»

In — zakaj je tako govoril? — Kaj je storila slabega? — Osvobodila se je domačih neizobraženih sebičnežev, ki so jo polagoma ubijali... Katera bi storila drugače? —

Krivic! — krivic! — krivic! — Oh, mama, ti ne veš — — —

Krčevito je jokala in tiščala razžarjeni obraz v blazino. Krivic! — krivic! — ji je ponavljala duša.

Zunaj je zadivjala burja; zateglo je zatulila po cesti, dvignila prah in zavila v kote na dvorišču; jokala je in tolažila, a žarki so se smejali...

Čuj, spet je potegnila, milejše je zavela, tolažilno zatulila; zbudila je valove, da so se dvignili in zašepetali... Ne, to ni burja, to ni pljuskanje valov, besede so, napol izgovorjene, pritajene... Potrkalo je spet na okno, božalo šipe in polslišno šepetalo: «Ne jokaj, drago dete! Življenje je kruto sirotam. Spomni se moje ljubezni in trpljenja — in ne plakaj. Visoko so zvezde, zato ne moreš do mene, ne moreš v moj objem...

Čas beži v večnost, leta so minute; skoro, skoro se ti ustavi noga, angel smrti ti ugasne luč življenja in prinese tvojo razbolelo dušo v azurne višave, kjer ni bolesti, ni trpljenja, kjer se omilijo in oblažijo neprijetni spomini izza življeja in se oblačijo v rajsko sladkost... Ostani dobra in nedolžna — plaha lilija na planotni gredi; rada bi dobila tvojo dušo neomadeževano, blago — grlico v kresni noči. — V trpljenju sem te rodila, v bolesti gojila, naj te objamem na višavi v nekaljenem veselju... Dete, dete, bodi dobro in vdano! Na vseh potih bom prostirala roke nad teboj. Enako žarkom bom rosila blagoslov na tvojo osamelo mladost in zbegano dušo. Žarki te bodo ogrevali, blažili in te krepili... žarki...»

Marta se je zdramila.

Še vedno je tulila burja, še vedno božala šipe in nalahko trkala.

Sanjala je lepo... lepo... Vsa je bila prerojena, nič več ni jokala. Misli so ji vasovale med cipresami in oleandri, izmed katerih se dviga bel spomenik. Dolgo ni bila tam... dolgo... Papana in mačeho bo prosila — in šla bo na grob mamice.

Sanjala je lepo, sanjala o nekih žarkih...

Ljudje imenujejo srečo — žarek... In zamislila se je v žarke... Odkod naj bi ji zasijali? — Odkod? — In kateri žarek bo prvi padel v njeno osamelost? — Kateri? — — — — —

Vseh mrtvih dan. (Kristina.)

Raz lip nedavno še zelenih
vihar je stresel zlate liste,
na tleh umirajo, le piš jesenski
še zavrti jih v ples.

Bridkosti in obupa dnevi
so stresli raz drevo življenja
use zlate upe — bežna misel
umirajoče še zbudi. —

Lip golih veje dvigajo se proti nebu,
spet čakajo življenja in zelenja,
a duša kloni ob grobovih,
doživlja «mrtvih dan». —

Novejše literarne smeri v delih nemških umetnic. (Milica Schaupova.)

Koncem 19. stoletja je ženska dosegla svobodnejše stališče. Seveda so se posameznice davno prej udejstvovale v umetnosti. Toda od tega časa dalje se je število ženskih pisateljic zelo razmnožilo. Žal, je večina teh del živelo življenje muh enodnevnice: v dokaz so času, ko se je ženska borila za svojo družabno osamosvojitve; umetniške vrednote so vstvarile maloštevilne. Prav pičlo pa je število onih, ki jih velike umetnice imenuje moški; kajti ženski romani so bili povečini čtivo žensk. Visoko splošno občudovanje so vzbudile elementarna naturalistka Klara Vielig, samosvoja impresijonistka Ricarda Huch in velika pesnica ekspresionistka Ina Seidel.

Vsaka literarna smer živi ob svojem času. Toda zadnje tri glavne smeri so se vrstile v tako moderno nepotrpežljivem taktu, da je prišlo često do zelo sestavljenih spojin in tudi do sporednosti delovanja. Tako Klara Vielig ne najdemo v vrstah prvih naturalistov, temveč šele v oni poznejši smeri naturalizma, ki je prevzela po realizmu že precej obdelano (Bavarska — Ganghofer, Štajerska umetnost grude — Rosegger). Ona je pesnica nižerenjskih dežel (rojena v Trieru). Prédno pa se je udala domačnostni umetnosti, je uveljavila v nemškem naturalističnem romanu oni moment, ki ga je Zola tako mojsterski obdelal: nastopanje množic in njih psihologija. To je njen silni roman «Ženska vas» (1900). Kemik napravi poizkus: združi dvoje kemičnih prvin, ki delujeta medsebojno po stalnih zakonih; tako je v «Ženski vasi» dvoje elementov: ženske — moški. Oni so delavci v tovarnah Westfalije, zato prihajajo samo dvakrat v letu domov, k ženam in otrokom. Vračajo se v trumi, kot en mož; kot ena sama ženska se giblje truma žensk, ki jim naproti divja radost. Kot ena sama ženska napade ženska vas orožnika, ki jim hoče odgnati zadnjega moškega. — Vedno znova čuti čitatelj: dobro in zlo, duša, ideja valujejo samo na površju, a v najglobljem dnu spi v neokrnjeni noči — narava, tista divja nevarna žival. — Še v enem romanu je podala tako močno razgibane mase, v «Križu na Vennu» 1908., povesti ekstatične skakaške procesije. Bolj nazaj v naturalizem je posegla s svojim romanom «Vsakdanji kruh» 1901). Godi se v Berlinu. Zola-ju samemu je bil Pariz priljubljeno pozorišče; ugajala mu je njevoja slikovitost, pisanost, bogastvo nasprotij. (Lindau skupino romanov «Berlin»). Tudi Klara Vielig je opisala z ostrim darom opazovanja pisano vrsto meščanstva. Dvoje deklet gre v mesto služiti. Eno, lepo in gibčno, lahkoživo in hrepeneče po vedno večji sreči, lepoti, potegne kruto mesto v umazano globino. Drugo, nelepo, z malim zadovoljno, dela kot črna živina. Po hudem trpljenju v neštetih službah dvigne s svojo zdravo kmečko močjo in ljubeznijo do dela propadlo branjarsko družino k sebi in ji postane edina opora.

Klara Vielig ne joka nad budo teh malih ljudi, pusti jih, naj sami govoré, vsak na svoj način. Ne pogloblja se v čustvovanja, niti ljubezenska niti verska. Ženske sentimentalnosti ne pozna. In vendar so prizori, katerih velika sila nas potegne s seboj. Izza njih zaslutimo močno, socialno čutečo žensko.

Še močnejše kot zvezo med mestom in meščani je podčrtala zvezo med delžani in njih grudo. Nemci so vzklikali v strahu, da bi umetnost izgubila ves nemški duh, «roč od Berlina» in k «rodni grudi».

Klara Vielig je z veliko ljubeznijo opisala Porenje in kraje ob njem že v «Otrocih reke Eifel», «Hčerkah Porenja» (1897), tudi v «Križu na Vennu». Znala pa je zagrabiti nujno medsebojno bistvenost zemlje in ljudi tudi v romanu «Speča vojska» (1903), ki se vrši v poljski Vzhodni marki: kakor je brezkončna

in melanholična poljska ravnina, tako je široko in resno njeno pripovedovanje o borbi treh elementov: naseljencev Nemcev, zaslužjenih Poljakov in premetenih trgovcev Židov. Z velikim razumevanjem in nepristranostjo opisuje Poljake v njih trenutni nasilnosti in uporu, pa tudi v nepokvarjeni dobroti in hvaležni vdanosti; vedno kot dah njihove tujuj rodeče zemlje.

Še cela vrsta je njenih romanov in povesti. Leta 1928, pa je izšla povest «Zlate gorice». Toda to ni več ona skrajna naturalistka. Nič več divjih krikov strasti; to je mehka, včasih s humorjem obdarovana pesem stiske in boli, molitve in upa.

Naturalizem je pojem, ki družbi glavne poteze časa, nekih ljudi, toda razvoj posameznika gre svojo svobodno pot. Njej je prinesel razvoj umirjenje, poduhovljenje. Socijalni čut je stopil zopet v ospredje in se je združil s stremljenji današnjih dni. Umetnost grude je gojila še ena krepka ženska, trpka Helena Voigts-Diederich, pesnica svoje domovine Schleswig-Hollsteinske. Njen roman je že bolj poduhovljeno psihološki, zato tvori prehod k novi smeri.

Tudi priljubljena pisateljica Helena Böhlau ni več prava naturalistka, dasi bi po njenem razvlečenem, v stvareh se izgublajočem stilu to sklepali. Toda ni več strogo nepristranska. Poteguje se za enakopravnost njenih po lepoti življenja in umetnosti hrepenečih žensk. Lepoto pa je na najvišje povzdignil — impresijonizem.

Najvišja svečenica lepote je Ricarda Huch, ona velika umetnica, ki se je pojavila v tako izvirnih, krepkih potezah, da je za hip zablislila misel, češ, vsa umetnost bo prešla v ženske roke. Ni pa vzbudila toliko priznanja samo s svojimi umetninami, temveč tudi s svojimi visoko stoječimi znanstvenimi deli. (Rojena 1861. v Braunschweigu je končala filozofijo na univerzi v Zürichu.) Njo smemo imenovati znanstveno in umetniško gospodarico nove romantike, ki je bila ena izmed stopenj impresijonizma.

Že njene pesmi kažejo bodočo veliko umetnico. Toda dihajajo ono zelo obdelano osebnostno liriko vtisov, ki je ne dviga mnogo iz vrste sodobnikov. Kakor je novo romantiko uveljavil Hofmannsthal v liriki in lirični drami, tako jo je uveljavila Ricarda Huch v romanu.

Leta 1893. je z romanom «Spomini Ludolfa Urslen-ja Mlajšega» pokazala novo pot. To je roman zadnjega, predsmrtnega razcveta mogočne patricijske rodbine. A nikakor ne smemo misliti na propad, ki bi po naturalističnem znanstvenem razkroju prišel nad ljudi, člene v dolgi verigi, ki jih je razvoj prisilil do tega. Urslen-i so njihovo živo nasprotje: njih ne more nobena vez povleči v nižine življenja, kjer se trpini mučijo za skorjo črnega kruha; izbranci so — bajno cvetoča bitja, ki kot čarobni metulji letajo v radostnem solncu in vedrem nebu od opojnega do skrivnostnega doživljaja. Še kadar jih usoda, ne naturalistična nujnost, temveč neznana zavist na moč ali lastna strast pahne v grenko odpoved, ločitev, tragično krivdo, ne čutiš neprijetnega daha težke realnosti. Teh božanskih ljudi ne more pritegniti v svoj krog niti strašno trpljenje, niti grda bolezen, niti siva, vsakdanja starost. Kakor nam jih je umetnica pričarala pred oči, tako nam jih nenadoma iztrga,

kadar se jih dotakne teža življenja. Na višku krasote in mladosti gredo z nasmehom na ustih v — smrt — Ludolf Urslen pa, zadnji tega imena, se zateče v švicarski samostan, ne iz globoke pobožnosti, temveč da se truden umakne divji, večni razgibani igri življenja.

Neoromantika je impresijonistično, dekadentsko občutena romantika. Obema je skupna ljubezen do «problematičnih narav» kakor tudi do sanj, slutenj in neznanih moči. Oba ljubita čarobno lepoto, le da je zdaj vzcvetela iz vse bolj bolesterne, rafinirane, iz zunanjih vtisov ustvarjajoče fantazije. Dekadentsko strahopeten je beg iz težke realnosti v svet sanj in skrivnosti. Dekadentsko je tudi poveličevanje boginje smrti; izmučeni, za borbo prešibki ljudje se zatečejo v njeno rešilno naročje. Impresijonističen je tudi psihološki razvoj, le da ga je preoblikovala v skladu s svojimi «problematičnimi» postavami. Filozof pa, ki stoji izza teh umetnin, je pogan Nietzsche; brezmejno uživanje tostranosti, brez motečega obzira na dobro in zlo.

Še celo nad romanom «Iz ulice triumfa» (1901), ki se godi v proletarskem delu Trsta, nad mogočno, grozopolno pesmijo bede je razlit čaroben svet, ki dela trpljenje manj grozno in temne skrivnosti življenja bolj privlačne.

V enako bogatem, čisto osebnem izrazu (impresijonizem ga je stopnjeval do popolnosti s tem, da mu je dal barvo in melodijo), sta pisana «Vita somnium breve» (1903) pozneje imenovan «Michael Wüger», roman rodbine, in «O kraljih in kroni» (1904), ki se vrši nekje ob vzhodni obali Jadrana. Toda junaki romana s svojimi stiliziranimi, pravljličnimi imeni nikakor ne temelje na grudi (naturalizem!), temveč bi mogli živeti v vsaki deželi, ali pa pravilneje, v nobeni. Tako zelo so daleč od realnosti in vsakdanjosti. Pač pa jih razumemo često kot simbole.

Nekoliko druge vrste pa so zgodovinski romani, ki jih je vzbudila k novemu življenju Ricarda Huch. Zopet družji staro in novo romantiko ljubezen do preteklosti, v katero se umika iz snovne resničnosti. Italijo in razgibane značaje njenih ljudi opeva v nasprotju s severonemškimi značaji. «Povesti o Garibaldi-ju» (1906) in «Življenje grofa Federiga Confalonieri-ja» (1910) so bolj realne od njenih prejšnjih del. Grof Confalonieri, boritelj za svobodo Italije, je sicer še oni veliki človek, ki bi v svoji moči hotel dovršiti junaška dejanja. A psihološki razvoj, manj skrivnosten kot ga je prej opisovala, ga privede do šibkosti in utrujenosti; tudi njemu postane bučanje življenja zoprno in tuje. Na nemška tla je prenesla zgodovinski veličastni roman «Velika vojna v Nemčiji» (1912-14) vsestranska, pisana slika Wallensteinove dobe. Dejstva govore s popolno objektivnostjo, dočim je v svojem znanstvenem «Wallensteinu» 1915 jasno povedala sodbo s stališča svojega svetovnega nazora. Njen roman podaje razvoj, v katerem so žilavi, življenje vriskajoči ljudje tekom vojne postali zlomljen, šibek rod.

Njeni široko razpredeni romani nas včasih utrujajo; toda romani njene čiste neoromantike nas zazibljejo v čudežno lep svet njene umetnosti — radi umetnosti.

Z zgodovinsko povestjo, toda združeno s skrivnostmi dežele, je pričela tudi Lulu von Strauss und Torney, toda z romanom «Sodni dan» (1921), ki je revizionaren in poduhovljen, je šla že preko umetnosti vtisov. Ne ceni več tako visoko brezobzirne plemenitaške lepote, temveč trpeče junake dela. Ona, kot tudi že pesnica Agnes Miegel ljubita resen, jedrnat izraz, primeren njunim baladam. To poglobljenje in poduhovljenje pa pripravlja še — ekspresijonizem.

Zgodovinski roman, ki ga je vzbudila Ricarda Huch, je gojila tudi Enrika HandeMazetti, toda izraz je nenavadno obložen, pretiran, kričav, strastno

razmahnjen. To je bil že ekspresionizem, a samo — zunanji. — Že pred vojno je raslo vedno bolj stremljenje po poglobitvi, verska iskanja so postajala vedno izrazitejša. Bolestne, pretirano razgibane, včasih z muko iztisnjene krike po nemčem globljem hrepeneče duše je nenadoma pretrgala velika prikazen: vojna. Ekspresionistični umetniki so se zavedli svoje narodnosti in so vklenili svoj novi izraz v službo starih idej o brezobzirni pravici močnejšega: bojevati in zmagati hočemo! Kar čez noč je prišlo spoznanje: ta radost je bila samo lažnjiva omama... Videle so oči: ne bori se mož proti možu, plini, stroji, hinavščina, zvi-jača... V vedno večji grozi so zastrmele... Zastokala je duša, zvila se, zdvijala v strašnem trpljenju, v odporu proti grozotam vojne.

Tedaj vstane l. 1917 iz kaosa bolnih duš velika pesnica, prorokinja, tolažnica. Z žalostnim, a mirnim, vse razumevajočem pogledom se ozre na trpečega, obupnega umetnika: «Govori, pijani brat, saj vem, da moraš govoriti! Vem, da besede vro, kot kri iz ranjenih grudi. Opoitekaj se le, jecljajoči berač, opljuvani bedak! Pride dan, ko boš plesal v radosti, rešujoči in rešeni — bog!»

Še češče se je oglašal ljubezni polni glas velike, izza Anete Droste-Hülshoff, največje nemške pesnice. Zbirke «Pesmi», «Ob bobnu», Nove pesmi» in druge imajo še lahne sledove tradicionalne lirike (Ina je peta pesnica iz rodu Seidel-ovl), a vendar je to že zavesten — ekspresionizem. Ona ljubi naravo, a ne vda se njenim sladkim vtisom, temveč ona v to mrtvo naravo prinese svoje čustvo, svojo misel. Podvrže si jo, s tem da jo iz sebe oživi: gora ni več v dalji se dvigajoč vijoličast zob; In a Seidel ga nanovo sezida iz njegovih bistvenih delov; pred njo vstaja živ velikan. — Tudi ona ljubi lepoto, a ne ljubi je kot impresionizem zaradi nje same. — Dočim izzveni pesem Ricarde Huch v sladkih, čudežno igrajočih akordih lepote, je pesem Ine Seidel težka in resna, izraz poln vsebine, jednat in miseln. Ne more izzveneti: globoka čustva in misli se ti vtisnejo v dušo...

Saj je njeno bitje posvečeno tebi, človek. In kadar se ozre na naravo, hoče odkriti večno zvezo med njo in teboj.

Zgodilo se je, kot je prorokovala: čas je omilil pekoče bolečine umetnika. Z večjo vero vase in s trdno voljo je stopil na novo pot: umiriti se hoče in — delati. Zmagati mora zopet dobrota, ljubezen do bližnjega. Hoče, da njegovi možgani delajo, in vse brate hoče pritegniti v svoje delo s tem, da jim pomaga spoznavati; v pretiranih izrazih govori zato, da bi bolje spoznali — bistvo, zmisel vsega.

Ina Seidel piše tudi romane večnih vprašanj človeštva. Cela vrsta jih je: «Kneginja jezdi», «Zvezde povratka», «Naraslá voda», «Hiša k mesecu» in druge. Leta 1922. je izšel roman «Labirint». Sicer zgodovinski roman, ki ga je ljubila Ricarda Huch, a kako ves drugačen! Ina Seidel ni izbrala za pozorišče 18. stoletja, da bi bežeč iz borbe sedanosti postavila sne o lepoti in ljubezni v romantično preteklost, temveč samo zato, ker je to stoletje znanstvenikov in filozofov, iskateljev sreče človeštva — idealistov. Ljubezen med moškim in žensko ni več edini, temveč samo eden izmed problemov. Kajti za pojasnjevanje najglobljih vprašanj gre njeno stremljenje, kot je šlo stremljenje 18. stoletja. Čutimo, da ima gotovo smer in voljo: sestava, razdelitev, vsa snov romana nam pričajo o tem. Vsaka, navidez zelo zunanja in nepotrebna beseda, je podvržena njenemu zavestnemu cilju. Zelo pogosto rabi slike iz narave, da z njimi jasneje in lepše izrazi svoje misli: junak romana leži buden v temni kajuti; težke misli se križajo v njegovi glavi — kakor butajo zaprte ptice z glavami ob stene kletke. Junak Ricarde Huch gleda skozi okno jetniške celice, vidi brze ptice leteti veselo mimo in občuti — kakor misli mojih prostih dni lete...

In zmisel vsega ni lepa, romantična skrivnost, temveč jasno, grenko spoznanje: skozi labirint življenja nas vodi s krepko roko upanje in mladost. Bol se nam zdi v tej sreči krivičen slučaj. Pozneje pa prevzame vodstvo bol in ne izpusti nas več. Šibek in brez upov stopa človek sklonjen pod težo žalostnega spoznanja zadnji skrivnosti naproti. Blagor mu, ki zna iz žrtve postati — žrtvujoči....

Spomin. (Ricarda Huch — V. P.)

*Pred mnogimi leti nekda
bila sem drevo na bregu gore
in lase moje kot brezove veje tedaj
česale so meseca bele roke.*

*Visoko sem nad prepadom visela
na strmi skali v vetru gibljiva,
plesoče oblake sem si ujela
sebi v igračo, ki je spremenljiva.*

*Nisem ničesar v duši dojela,
sladkosti ne in ne bolesti,
šumela, venela sem in cvetela;
v senci je moji počival čas.*

Smrtna ptica. (Dora Grudnova)

*Oj sova, nočna ujeda,
tvoje zateglo vikanje
se mi v dušo zajeda,
tvoje tegobno klicanje
je kot grob odprt,
ti slutiš, pravijo, belo smrt:*

*da kjer bolnik leži
in se življenje in smrt za njega borita,
in v noč bolniška lučka brli,
privabi sijaj te medlega svita:
tvoj klic je čuječim groza nema,
ž njim zadnji up še v srcih pojema.*

*Oj sova, nočna ujeda,
komu poješ nocoj?
Nad domovjem soseda
stražiš v nočni pokoj:
tam umira mlada hči,
tam mati vije roké, ihti, ihti...*

Zaupanju gre zaupanje. (F. B.)

V članku «Mati in hči» — glej zadnjo številko! — smo opisali prepad, ki loči dvoje pokolenj sodobnih mater in hčera. V vprašanju «matere in hčere» se je bila oglasila v nemških listih gospa dr. Stoltenhof, ki začenja svoja izvajanja z drastičnim slučajem, kako je vprašala hči svojo mater, če je tudi oče porastel po nogah, kakor je videla hčerka druge moške v kopališču, pri športu in ob raznih drugih prilikah. Mati je bila radi tega vprašanja prizadeta, užaljena in ogorčena, dejala je, da tega ne ve, da tega ne more vedeti, da tega nikoli ni vedela in je imela svojo hčer za skrajno pokvarjeno bitje, da je sploh mogla vprašati kaj takega. Kaj loči mater, ki je tajila tisto, kar je nemoško, da bi po dolgih letih skupnega življenja z možem ne bila opazila, in hčer, ki je poznala moške s športnih igrišč, in se ji je porodilo tako vprašanje? Ne loči ju mnogo; «samo» ena doba.

Nemški dramatik Wedekind je bil napisal dramo «Pomladno prebujenje»; v nji opisuje tragičnost slučaja, v katerem da mati na resno vprašanje hčere izogibajoč odgovor in izvaja iz tega tragične posledice. Wedekindova drama je še danes aktualna, zakaj še vedno se dobe matere, ki hočejo svoje hčere ohraniti «nevedne otročičke» in jih sleparijo z odgovori, v katere mladina že zdavnaj več ne verjame. Taki odgovori ne rodijo vselej tragedije kot v Wedekindovem slučaju, tragedije pa so kljub temu in posledica je: hči izgubi zaupanje do svoje matere, ga tudi mora izgubiti. V enem si morajo biti matere na jasnem: one so v večini slučajev najpripravnejša oseba, da poučijo svoje hčerke. Če hči zastavi kako kočljivo vprašanje, je treba pomniti, da ona že sama ve toliko, da laž nima nobenega zmisla več. Nič ni bolj logičnega nego to, da se enkrat razočarani otrok notranje čimdalje bolj oddalji od svoje matere. Kmalu nastane širok in nepremostljiv prepad med obema. In mati se ne sme čuditi, da potem, ko je nastal ta prepad — sicer proti njeni volji in le radi njene nevednosti — med njo in med hčerjo ne morejo nastati pristrčni, prijateljski, bolje rečeno: tovariški odnošaji.

Ali naj bodo odnošaji med materjo in med hčerjo na konec koncev tovariški? Mislimo, da je treba temu vprašanju brezpogojno pritrditi. Slabo razume četrto božjo zapoved ta, ki misli, da je pod «spoštuj» treba misliti vojaško izkazovanje časti in poslušnosti starišem.

Poglejmo, kaj piše neko dekle:

«... tako sploh ne gre več dalje, da bi moja mati pazila na vsak korak, da ji moram odgovarjati za vsako najmanjšo stvar, jo za vsako malenkost izpraševati za svet. Ona zahteva, da ji vsa pisma, ki jih pišem in prejmem, pokažem. Radi tega je že bolje, da mi vsa pošta prihaja naravnost v urad. Nedavno sem prejela neko pismo od prijateljice. V njem je stalo nekaj,

kar je hotela samo meni povedati. Moja mati je zahtevala, naj ji pismo pokažem, jaz ji ga nisem hotela dati. Nastal je strašen prizor. V takih trenutkih sovražim svojo mater in neznansko trpim radi tega, da je ne morem ljubiti, kakor bi zaslužila. Midve se vsak dan bolj odtujujeva. Dvajsetštiri leta imam, svoj kruh si služim sama, svoje stariše ne stanem niti stotinke in sram me je, da se moram vprašati: ali se nisem s tem odkupila od varuštva svojih starišev?»

Kaj porečete k tem besedam, ki niso pesniška izmišljotina? V starih časih je ostal otrok «otrok», je ostala hči «hči», četudi je bila že odrastla, ali celo že sama mati. Časi se spreminjajo, toda mati se z njimi ni spremenila. Na ta način morajo nastati konflikti, različni svetovni nazori trčijo med seboj. Če se mati ne more ali neče preorijentirati, je to zanjo tragično — saj tudi sama mnogo trpi pri tem. Toda kljub temu bi hčeri ne smela odrekati pravice in dolžnosti, da gre z duhom časa, iz katerega je izšla in v katerem so se izvršili velikanski preobrati, tudi kar se tiče žene kot svobodnega bitja v javnem življenju.

Vzemimo še drugi slučaj: Dva mlada človeka sedita lepo — recimo v kavarni — skupaj in prijetno jima je ob govorjenju in branju časnikov. Nenadoma se glasi: «Iti moram domov; mama mi ne dovoli, da bi ostala zvečer zunaj.» Seveda, v prejšnjih časih se tudi ni spodobilo, da bi prišla hči po osmi uri zvečer domov, in «kaj porečejo ljudje» je tudi igral veliko vlogo, bolj nego vse drugo. Danes ve vsak pameten človek, da je treba ločiti med svobodo in med razuzdanostjo. Ta svoboda pa je lahko taka, da morala pri tem niti najmanj ne trpi. Vprašanje je le, če je hčerka že dobila doma in v šoli tako vzgojo, da jo je utrdila v samoodgovornosti, v notranji energiji, v zavestnem in podzavestnem razločevanju dobrega od zla.

Temu ali onemu se bo lahko zdelo, da so zgolj neumnosti, ki povzročajo spore med materami in hčeri. Nalašč smo izbrali najbolj navaden vsakdanji slučaj. Vsakdo jih iz svoje izkušnje lahko pomnoži, nekateri jih je opazil pri svojih sosedih ali znancih. Za takimi stvarmi tiči vselej več, kot je videti na prvi pogled. Konflikt med materjo in hčerjo je vselej konflikt med starim in novim pokolenjem. Če bomo hoteli spraviti vsa ta nesporazumljenja s sveta, bodo morale hčere svoje matere spoštovati, toda tudi matere bodo morale brez pridržka priznati hčeram tisto, kar je njihovega.

Nečemo tožiti nikogar, radi bi samo osvetili jedro stvari same. Tistim materam pa — takih je vedno nekaj bilo in jih je vedno več — ki so v težkem času razlik in sporov dveh pokolenj znale najti pravo pot, da so prihranile razočaranje sebi in hčeram, gre zahvala in spoštovanje.

Naraščaj naša nada. (Rosandra.)

Kam pa z otroki, kmetija je premajhna, da bi vse živela, — tako se sliši tarnati in stariši hitijo, da deco čim hitreje odtujijo rodnemu krovu, materi zemlji. — Ti na delo, še nedorasli, drugi v šole...

Ali treba ni vsakemu kmetu, ki se hoče šteti za naprednega, da bi le skušal spraviti svoje otroke v šole, za «gospode». Navadno se iz enega ali drugega vzroka šolanje po par letih prekine in študent se vrne domov, ni še «gospod», ker ničesar še popolnoma ne obvlada, nobenega končnega spričevala si ni pridobil, a tudi kmet ni več, ker so ga izruvali iz rodne zemlje prezgodaj, tako da slednjič najraje postopa in se ne more nič poštenega lotiti; lenobo pasti, to mu je potem edino delo. Zemlja redi tudi številno družino, ako je gospodarstvo pravo in udje delavni. Ako pa hočete že katerega pustiti študirati, tedaj pa le najbolj nadarjenega, ki ima vrhu tega tudi veselje do učenja, tako da ste prepričani, da doseže svoj cilj; drugim pa dajte kako rokodelstvo v roke. Dobrih, prvovrstnih čevljarjev, izvežbanih krojačev, mizarjev, kovačev, in z novejšimi zahtevami tudi mehanikov in elektrotehnikov manjka, navadno so le «mojstriskaze». Manjka tudi dobrih šivilj po deželi, vse finejše obleke je treba dati delati v mesto — — — zakaj pač, ali bi ne bilo mogoče, da bi bile tudi na deželi izvežbane šivilje, ki bi znale krojiti po zadnji modi? Ako opazujemo, kako je bilo pred leti, pred vojno, pa vidimo, da je le malokdo študiral, ali če je študiral, se je tudi do česa prištudiral. Dali so v šolo le najbolj nadarjene in ti so potem s svojim veseljem do študij tudi kaj dosegli in kaj postali. Danes so pa mestne šole v nižjih razredih še polne, ali čim više gre študij, tem manj dijakov je v razredih, ker jih z ene strani ne morejo od doma vzdrževati, od druge strani pa tudi študije vsled premajhne nadarjenosti ne dajo onega rezultata, ki bi ga človek moral pričakovati in o katerem je mislil, da ga bo lahko dosegel.

Srednje izšolanih ljudi je povsod preveč, pa pritisne brezposelnost itd. da pride fant, ki nima več ljubezni do kmetijstva, zopet postopat domov in lenobo prodajat na očetov dom, kjer pa navadno kmalu spoznajo oni stari rek: «Kdor ne dela, naj tudi ne je», ker okoli sklede je že itak dovolj ust brez novodošlega «gospoda». —

Kaj čuda potem, ako iz «faliranega študenta» postane navadna vaška «barabca», ki jo vsakdo, ki živi na kmetih, kmalu spozna in zaničuje.

Nekdaj je bil morda v vsaki vasi po en študent, sedaj pa iz vsake vasi študira kar več mladine, ali kmalu se sliši o enem, da je zaostal, o drugem, da je prestopil v drugo šolo, ker je moral ponavljati, tretji ne more naprej vsled prevelikih izdatkov, oni zopet nima več veselja, pa ostane doma in tako dalje, ali vkljub tem svarilnim znamenjem so vedno še drugi, ki silijo svoje otroke v šole, ker hočejo imeti «gospode» — ne več kmetov, — hčerke pa «gospodične», ker je kmetski stan preumazan, pretrd za zdrave kmetske

hčere. Množijo se na deželi dekleta, ki so napravila par razredov ali tudi celo učiteljske, ali do skušnje se ne povzpno in ostanejo potem doma, brez dela in smotra in zaslužka, nekako tudi one zajedavke domače družine, ki se trudi in dela od jutra do mraka. Jezikov ne znajo, da bi si zamogle na to stran koristiti, doma si pa tudi ne vedo vstvariti primerne delokroga in zaslužka, tudi ker jih je že sram, da bi še delale in služile denar.

Zdi se, da odgovarja duhu časa, če študira čimveč mladine, ali to zavaja na napačno pot; strokovna izobrazba je ona, ki je nujno potrebna in ki je za kmeta tudi najbolj pripravna. Kmetu gotovo najbolj koristi, da študira to, kar mu je najbližje: zemlja, to je njegovo bogastvo, to je njegov nevsahljivi vir dohodkov in blagostanja. Njo naj spozna in naj jo goji, čita naj strokovne knjige, navaja naj otroke, da se bodo radi poučili o vseh mogočih panogah kmetijstva in poljedelstva, saj je vendar sedaj tudi za to dovolj prilike po raznih kurzih za poljedelstvo in kmetijstvo.

Kar bi bilo pa, recimo, tudi takega naraščaja, ki se lahko drugače izobrazijo in navadi na koristno delo, no, tam je pa rokodelstvo na mestu. A ne povprečnega mizarstva, ampak tudi tu popolno, temeljito, strokovno pravilno in v redu. Le najbolj nadarjeni, taki, ki imajo res veselje do šole, taki naj se dajo v šole, seveda, če je dana podlaga, da bodo namreč mogli dijaka vzdrževati tudi res do konca študij. Potem bomo zopet lahko ponosno kazali na sinove naše kmetske grude, ker se bodo res izkazali v višjih poklicih kot odličnjaki, v čast in diko rodne vasi in kmetskega rodu.

Saj ni vredno, da bi se samo začasno bahali s samohvalo: «Moj sin študira, moja hči študira,» in zapravljali denar, ko navadno nikdar ne sledi tudi: «Moj sin je postal nekaj, moja hči se je odlikovala pri zadnji skušnji in je postala sedaj to in to», kar ima veljavo v življenju in dokazuje, da se je ta otrok res do nečesa povzpnel in da troški za njega niso bili nesparmetno zavržen denar. Torej ne par let študiranja in tratenja časa na mestnih šolah, ampak raje več strokovne izobrazbe. Tako bi se tudi deloma odpomoglo brezposelnosti, kajti v sedanjih razmerah najslabše izhajajo srednjeizšolane in nepopolno izobražene osebe; takih brezposelnih je največ, in ta vrsta tudi vsled ogromne množine in konkurence le težko dobi službo in zaposlenost.

Revščina, uboštvo in tudi zločin je naravna posledica takih razmer. Ali v nas je moč, da se tega rešimo, da to popravimo, in zopet je kmet oni, ki je gospodar sveta, kajti blagostanje odvisi v veliki meri od kmeta, in ker eno vodi drugo, tudi brezposelnosti lahko odpomore kmet, ako svojo družino navaja k ljubezni do zemlje, do rodne grude in ne sili ter ne pusti svojih sinov in hčera v tujino, češ, da postanejo «gospodje».

Vrnimo se k zemlji, izkoriščajmo jo, ali dovajajmo ji tudi hrane, davajmo ji moči, da nam bo v, novi moči služila in nas redila.

Naj bi to uvaževali mladeniči in možje ob prostih večernih urah in pre-

mišljevali o svoji nalogi, mesto da tratijo čas po gostilnah, naj bi upoštevale te besede dekleta, ki se pripravljajo na bodoči stan krepke, pridne in napredne gospodinje, in naj bi vsak skušal skrbeti za blagostanje domače hiše, ki je vendarle steber človeške družbe.

O krčnih žilah. (Dr. I.)

Le malokdo ve, koliko nadloge prizadenejo ženi, zlasti v poznejših letih, razširjene krvne žile na nogah, ki jih običajno imenujemo krčne žile. Ime «krčne» žile sicer ni točno, ker izkušnja uči, da znani krči v nogah niso v nikaki zvezi s takimi bolnimi žilami; tak izraz se je pa že udomačil med ljudstvom, posnet iz nemščine, in je obveljal tudi v našem jeziku.

Kako nastajajo krčne žile? Vsled pomanjkljivega odtoka krvi iz nog se površne žile-dovodnice ali vene, ki so sicer komaj vidne, razširjajo polagoma in neopaženo tako, da postanejo tudi za palec debele; ob enem izstopajo take razširjene žile še z raznimi vozli in gostimi zavoji iznad kože po vsem svojem poteku od gležnjev do dimelj. Z otipanjem se lahko prepričaš, kako se v teh širokih žilah ustavlja kri, ki bi drugače morala kar sproti odtekati od noge proti srcu; toda vsled trajnega pritiska zastajajoče krvi izgublajo raztegnjene žile vedno bolj ono prožnost, ki bi jo morale imeti, baš zato, da vzdržuje v dovodnicah potrebno napetost za pravilni obtok krvi. In že te nemale premembe povzročajo dovolj bolečnih občutkov, noge postanejo boleče, težke, trudne, gluhe, mrzle itd. Poleg vseh težav opažamo pri krčnih žilah sčasoma še druge nadležne pojave in posledice, ki se ne dajo več zlepa niti zlahka odpraviti.

Vsled vzbodenih žil trpi namreč mestoma prenapeta koža, ki tudi kmalu izgubi svojo prvotno prožnost in začneja srbeli in peči ter celo popoka; vsled vednega drgnjenja zadobiva še trdovratne izpuščaje ali ekceme. S tem je pa dana priložnost za raznovrstne komplikacije, kakor so krvavljenje, okuženje, globlje in gnojno vnetje, celo zastrupljanje krvi ter zlasti one znane rane, ki se vselej rajši širijo nego celijo. Ob neugodnih okolnostih utegne celo nastati nevarnost za življenje bolnika, kadar se v vnetih žilah tudi kri strja; v takih primerih se je namreč že večkrat pripetilo, da je krvni obtok zanesel kak strjeni drobci v najzlahnejše organe, kakor v pljuča, srce ali možgane! Tak nesrečni drobci zamaši na mah tamkaj krvno žilico-kapilaro, v katero slučajno zaide, in bliskoma prene delovanje dotičnega organa, da kar ugasne življenje, oziroma nastopijo druge težke okvare, kakor jih opazimo pri kapi. Na srečo so take žalostne posledice vnetja krvnih žil prav redke ali vsekakor možne, tako da zahteva to nevarno stanje posebno skrbno nego in večmesečno popolno mirovanje. Pa tudi ostale komplikacije krčnih žil potrebujejo skrbno zdravljenje in daljši počitek prizadete osebe, ki je sicer še popolnoma zdrava in čvrsta.

Posebej je še treba omeniti krvavenje iz krčne žile, ker se ga ljudje še najbolje bojè, dasi je morda še najmanj nevarno, ako je le količkaj razumne pomoçi blizu. To krvavenje se da navadno hitro ustaviti z rahlim pritiskom potom trdnega a snažnega ovoja na rano. Ta prva pomoç zado-
stuje, dokler ne odloçi zdravnik o nadaljnjem ravnanju. Glavno je namreç, da se s primernim pritiskom povoja na ranjeno dovodnico prekine nadaljni dotok krvi k rani, zlasti z one strani, ki je periferna, to je od srca bolj oddaljena.

Pa tudi sam postanek krčnih žil je možno vsaj deloma preprečiti. Res da sodelujejo pri razvoju tega bolestrnega stanja na nogi razni in celo še nepojasneni vzroki, kakor so konstitucija osebe in prirojeno razpoloženje — saj krčne žile se razvijajo pred vsem pri ÷okatih in debelejših osebah — dalje jih pospešuje pogosta nosečnost ter sploh premembe v trebušni votlini, ki zamorejo zadrževati svobodni odtok krvi iz noçe. Toda mnogokrat so krive krčnim žilam pretesne ali neprožne podveze, ki jih še nosimo pod kolenom. Tam tiçi brezdvomno če ne vselej glavni, pa velikokrat eden glavnih vzrokov. In kakor je odprava nekdanjih modercev in steznikov osvobodila ženstvo že oçividno mnogega gorja, tako je upati in želeti, da se nadomeščajo na tak razumen naçin še ostali škodljivi stiskajoçi trakovi, in posebno kvarne podvezi ob kolenu.

Slednjiç so krčne žile posebno razširjene pri nekaterih poklicih, na primer pri natakarih, pekih, kuharicah, pericah in sploh pri onih, ki morajo sicer mnogo stati, a se premalo gibljejo. Vsi oni, ki kažejo tako nag-njenje do razširjenih žil na nogah, bi morali paç pravočasno, to je, predno so krčne žile preveç razvite, uporabljati posebne elastične povoje in jih tudi vsak dan nositi, da si odvrnejo končno hujše zlo. Te elastične povoje treba pa znati pravilno ovijati, ker drugaçe utegnejo veç škoditi kakor koristiti. Zato mora vešça roka vsakomur posebej natanko pokazati, kako je z njimi ravnati in kako, kje in kdaj jih je treba uporabljati. Zdravniki so mogli doslej le malo pomagati proti vsem tem nadlogam in njih posledicam, ki sicer zdravo osebo silno ovirajo pri vsakem delu in na vsaki poti. Težji sluçaji so se morali podvreçi operaciji, za katero paç ni lahko bolnika prepriçati; kdor je moçel, je raje odlašal, paç velikokrat na svojo veçjo škodo.

V zadnjem çasu se je pa posreçilo izumiti nov naçin, s katerim se dajo krvne žile v mnogih sluçajih razmeroma lahko povsem odpraviti. Zado-
stuje vbrizgati v krčno žilo, katero seveda poprej primerno zavarujejo proti vsem nevēšnim posledicam, neke solne oziroma sladkorne raztopine, katere pripravijo vso votlino žile-dovodnice do tega, da se trdno zaraste. Ta novi naçin sicer ni še v splošni uporabi, pa dosedanja poroçila o mnogih popolnih uspehah so tako povoljna, da smemo upraviçeno upati, da se bo dal ta naçin brez veçjih ovir in troškov uporabljati v korist mnogim trpinom.

Po ženskem svetu.

Marja Curie-Sklodowska, znana poljska učenjakinja in iznajditeljica radija, je članica «Komisije za duševno sodelovanje» pri Društvu narodov. Komisija ima svoj glavni sedež v Parizu. Med člani sta tudi dve ženski: dr. Bounevie, priznana znanstvenica v prirodopisu, in Curiejeva, ki je po rodu Poljakinja, po možu Francozinja in zastopa zato v tej mednarodni komisiji oba naroda: francoskega in poljskega.

Marjana Hainisch, mati nemškoavstrijskega predsednika, je pred kratkim praznovala devetdeseti rojstni dan. Hainischeva je bila znana prvobornilka za ženska prava še za časa Avstroogrške; kljub svoji visoki starosti še danes vneto zasleduje žensko gibanje in je celo podpredsednica Mednarodne ženske Zveze. Ob svoji desetletnici je prejela prisrčne čestitke od ženskih združenj širom vsega sveta.

Nizozemska žena ima med vsemi državami največ političnih pravic. Ta država, ki je sicer med najmanjšimi v Evropi, a ima bogate in obsežne kolonije na azijskem otočju, je jako naklonjena žensstvu. Na prestolu ima kraljico, ki samostojno vlada. Žene imajo vse pravice kakor moški, celo mnoga mednarodna zastopstva so v ženskih rokah. Petnajst Nizozemk je v inozemstvu na samostojnih poslaniških mestih. Lahko rečemo, da je polovica vse holandske visoke politike v ženskih rokah. In vendar je ta država med najnaprednejšimi in najbogatejšimi v Evropi!

Liga pro Femina je novoustanovljeno društvo na Francoskem in ima sledeči namen: bojevati se proti spakam današnje mode; proti pretiranemu gojenju nekaterih športov; pomagati ženam pri izbiri študij, posebno v znanosti, zdravništvu, v trgovini in v umetnosti; pomagati ženam pri zdravljenju književnosti, kar je naloga žene. Liga bo tudi prirejala literarne natečaje, pri čemer bo izkušala oživiti velike ženske besedne pojave in zgodovinsko slavne ženske osebe. Društvo bo tudi delovalo za žensko volivno pravico in si prizadevalo, da se bo priznala v prvi vrsti m a t e r a m.

Feminizem na Kitajskem. Stranka kitajskih nacionalistov si je zapisala med prve točke svojega programa osvoboditve žene. Ko je prišla ta stranka na državno krmilo, je takoj pokazala, da resno ceni žensko zmožnost: med člani osrednjega strankinega odbora je precej žensk in tudi v inozemska zastopstva so poslali ženske delegatke. Mademoiselle Tcheng je bila imenovana za glavno zastopnico kitajskega časopisa v Parizu.

Materinstvo.

Nosečnost in duševno stanje žene. Nosečnost pomeni za ženo velik preobrat v njenem telesnem in duševnem življenju. V notranjih organih se vrše važne spremembe, ki ji povzročajo večja ali manjša motenja. Nekatera omedleva in bljuva vseh devet mesecev, marsikateri se vzbudi želja po nenavadnih jedeh, drugi se prej priljubljena jed stodi, ne more trpeti vonjev, vsaka malenkost jo razdraži, spati ne more, postane plašna. Vendar trpi večina žen le prve štiri mesece, druga polovica nosečnosti je navadno lažja. Iz tega vidimo, da ženska ne trpi radi teže ploda, nego le zato, ker se v njej presnavljajo razne žleze. Duševno stanje noseče žene pa ni odvisno le od njene noše, nego tudi od zunanjih vplivov. Smrti, nesreče, siromaštvo zagreni marsikateri zdravi ženi to dobo. Malokatera žena je tako srečna, da prenese vseh devet mesecev brez bolečin in duševnega vznemirjenja. Žena, ki trpi v nosečnosti, je v breme vsej družini, marsikdaj se maščuje tui trpljenje tudi na otroku. Zato bi morali domači, posebno pa mož, uvaževati njeno izredno stanje ter storiti vse, da ji olajšajo muke. Težka dela, jeza, skrbi so kakor udarci na njen organizem in dušo. Da se še dobe tašče, svakinje, možje, ki se ne ozirajo na trpečo ženo ali jo celo namenoma trpinčijo, je pač znamenje njih moralne pokvarjenosti in neizobraženosti. Celoz živaljo postopa človek milejše, pa bi ne imel sočutja in spoštovanja do žene, nositeljice novega človeka!

Škripanje z zobmi. Nekateri otroci imajo navado, da ponoči škripljejo z zobmi, kar je jako neprijetno za one, ki spe v isti sobi. To razvado je treba otroku odpraviti. Najbolje je, da ga takrat polahko zbudimo in mu zlepa dopovemo, da ne sme tega delati. Če ga zaporedoma večkrat tako navajamo, bo končno le nehal škripati. Dobe se tudi posebne kronice iz kavčuka, ki se dajo otroku v usta na zadnje kočnike.

Nemirno spanje povzroči otroku hude sanje. Taki otroci so po navadi nervozni, imajo nepravilno prebavo, ali gluste, ali so sploh močno prestrašeni. Včasih je nemirnemu spanju krivo kaj v nosu; če namreč ni nos popolnoma pravilno razvit, ne morejo pljuča dobivati dovolj zraka in otrok čuti v nosu dražljaje, kar mu moti spanje. Nekateri otroci ozdrave sami od sebe in se jim tudi spanje umiri. Pri tem tudi mati lahko marsikaj stori, da si dete ne muči živcev s ponočnimi raburjenji. Paziti je treba, da gre otrok redno in pravilno na stran; jed, ki ostane na želodcu, in blato,

ki zastaja v črevesu, teži in nadleguje otroka ter mu kvari spanje. Zvečer ne smemo pripovedovati otroku pravljic s strašnimi dogodki; dete naj ne gre v posteljo ne z jokom ne z razigranim smehom. Alkoholnih pijač ne sme uživati, sploh naj bo njegova hrana lahka. Večerja naj mleko, zelenjavo, sadje; meso in jajca so težka za večerjo. Nadzoruj otroka, če ima morda gliste. Zrastke v nosu naj zdravnik odpravi. Nikakor pa ni dobro, da miriš otroku spanje umetno: s kininom, železom, bromom i. sl. To ni za mlad organizem, pa tudi učinek ni trajen, niti pri odraslem človeku.

Higijena.

Razpokane roke. Ženski, ki pomiva posodo ali pere v vroči vodi, pa gre z mokro roko na mraz, zelo rada razpoka kožo na rokah. Včasih se razpokane brazde tako globoko zarežejo, da se zdi, kot bi bila koža z nožem ranjena. V te razpoke tudi rado zaide blato in se ne da zlepa odpraviti. Zato je dobro, da si začneš mazati roke z glicerinom ali z limono takoj, ko pritisne mraz. Po mokrem delu si roke izperiš, obriši in namaži. Če imaš pa že razpokane roke, si pa zvečer namaži kožo z limonovim sokom in si obleči staro, precej ozko rokavico. Potem nakapaj precej limone še po rokavici in povrh še obveži. Navadno se tako razpokline zacelijo že v par dneh.

Grgranje. V ustih, v grlu, posebno pa na drgalih se kaj radi nabirajo bolezenski bacili. Zdravniki so ugotovili, da je sklepní revmatizem v zvezi z vnetjem drgalí, istotako tudi bolezní na ledvicah, črevesno vnetje in še nekatera druga obolenja.

Otroci pridejo lahko v dotiko s takozvanimi «stalnimi bacilonosci», ki so sicer sami zdravi, a imajo vendar v sebi bolezenske kali, ki jih lahko prenesejo na druge. V neki berlínski bolnici so vse otroke preskali glede difterijskih bacilov, pa so med 100 otroki dobili 24 take, ki so imeli te bacile, pa sami niso kazali niti sledu bolezní. Neka 15-letna deklica je imela 2 meseca v vratu difterijske kali, pa sama ni obolela.

Če pa se tak zdrav bacilonosec malo prehladi in se mu vname v grlu, postane to mesto pravo ognjišče za bacile, ki prodro globlje in se zaplode v vnetem staničju ter povzročijo bolezen.

Proti takemu okuženju se lahko zavarujemo s tem, da si grlo redno grgramo. Pri tem se vsi deli vratu dobro izperejo in se rešijo bacilov, ki morda preže v kakem kotu.

Grgranje je potrebno posebno tkrat, ko začutimo prehlajenje v vratu. Prehlajenje samo ni nevarno, ali posledice so lahko usodne, ker se lahko razvije gnezdo druge

bolezni, ki je že imela v telesu pripravljene kali.

Najprprostejše grgranje je s slano vodo: / kozarec vode vržemo za noževó konico soli in jo raztopimo. Grlo in drgali se najbolje izperejo, če grgramo tako, da šumenje v ustih ni podobno glasu «r», nego se sliši kot «a». Pri tem prav lahko uide kaka kapljica po grlu, ali slana voda ravno ne škoduje.

Gospodinjstvo.

Šivanka. Zaponke in šivanke, kakor tudi razne igle za okrašenje obleke, frizur in klobukov so jako stare. Izdelovali so jih najprej iz kosti različnih živali, pozneje iz železa in broná. Prvotno je imela šivanka uho na sredi, pozneje šele na koncu.

Današnje šivanko so začeli izdelovati menda v 14. stoletju, današnje zaponko z glavico pa v 16. stoletju. Znano, je da so bile šivanke in razne zaponke ter igle še pred nekaj stoletji jako dragocene in jih je bilo videti samo na toaletnih mizicah kraljic, kneginj in drugih odličnih in bogatih gospa. Vsaka odlična dama je dobila v onih časih kot poročno darilo tudi škatljico igel. Še za časa Marije Stuartove 1562-1587 je bila igla dragoceno in priljubljeno darilo. Pozneje so si gospe in gospodične same kupovale igle in zaponke in so dobivale za to od svojih starišev ali soprogov mesečno gotove svote denarja. Odtod še danes nemški izraz «Nadelgeld», ki pomenja sedaj denar, ki ga dobiva žena za kritje malih osebnih izdatkov. Pri plemiških rodbinah so včasih določali to svoto celo pred zakonom in so jo zapisavali v ženitovanjsko pogodbo. Danes se izdelujejo šivanke v tovarnah in so razmeroma cenene. Šivanka redi na tisoče in tisoče žensk.

Najboljši način za razpošiljanje zaklane kuretine. S tem delom se bavim že več let. Najbolje je ptica zaklati, ko ima čreva prazna, da ni nesnage, če bi slučajno črevo počilo. Ko ga zakolješ, mu poskubi popolnoma vse perje. Previdno vzemi ven drob in ohladi ptica popolnoma. Purana hladiš 2 do 3 ure. Drugače bo zadahnen. Spomladi, če podeželska pošta zjutraj odhaja, moraš vstati toliko preje v noči, da bo vse narejeno. Pripravi vse, kar rabiš v obili meri, že dan preje. Ptica nič ne peri, le izbriši ga, osoli mu hrbtišče znotraj, ali kjer je bil zaklan, še bolje je, da glavo odsekaš, a lepše je pač, če pride z glavico. Oči mu iztakni, krvav vrat ovij nasoljen v papir in ga zaveži, drugače pa nič ne osoli, ker potem šele perejo in sole. Ali pa mero soli sporoči, da bodo vedeli. Če ga ti pereš, pospeši voda gnitje, a če ni opran, je kot živo meso, le da kri dobro odteče. Drži ga še

za nože navzdol visečega, da ne bo črn, kot bi bil crknil, ker drugače kri zastane in ne odteče. Še bolje se drži v perju, ki pa gre v izgubo, ker ga potem ne morejo oskubiti. Poparjajo ga in presušeno perje ni več tako lepo. Toda dokler ga ne rabiš, ga imej, če le mogoče, na mrtlem prosto visečega, neopranege, a snažno obrisanega. Vsi trgovci dobavljajo neoprano, nenasoljeno v inozemstvo. Tudi za domačo rabo se mi je ta način najbolj obnesel. Dobro je nabasati ptiča s papirjem ali s suho krmo. — **Kata.**

Kuhinja.

Pljučni cmoki. 30 dkgr prašičevih ali telečjih pljuč skuhaj v slani vodi. Ohlajene prav drobno sesekljaj, dodaj 3 kuhane in skozi sito pretlačene krompirje, dve pesti v mleku namočenih ter ožetih kruhovih drobtin, 2 žlici presnega masla in eno raztepeno jajce. Vse skupaj dobro premešaj ter napravi bolj majhne cmoke. Kuhaj jih v slani vodi 10 minut. Preden jih daš na mizo, jih zabeli.

Rožičeva potica. Za večjo potico vzemi 1 kg moke, mleka, dva rumenjaka, za žlico masla ali masti, soli in iz 2 dkgr vzhajanege kvasu, dobro pregneti in pusti vzhajati. Medtem pa pripravij nadev takole: Popari 20 dkgr zmletih rožičev z vrečim mlekom, primešaj za oreh sirovega masla ali smetane, nastrgane limonove lupine, cimeta in žlico sladkorja. Nadev enakomerno razmaži po testu, tesno skupaj zvij, deni v posodo in ko vzide, speci.

Ravno tako se naredi potica iz suhih hrušek. Te se nastrgajo in ravno tako uporabijo kot rožiči.

Iz naše skrinje.

Prešce. Bila sem okoli Vseh svetih v Baški dolini. Gospodinja se je ravno pripravljala, da bo spekla kruh, ali mesto običajnih velikih hlebov je pekla le male hlebčke (nekako tako velike kot sedanji kruhki). Vprašala sem jo, zakaj vendar tako male hlebčke, pa mi je le kratko odvrnila, da bom že videla kaj in kako... In res, naslednji dan, ko sem komaj vstala, so se že odprla vrata v hišo in v kuhinjo so pomolele 3—4 glavice vaških paglavčkov. Skušali so se sicer držati resno, ko so pozdravili z besedami, ki so bile tisti dan predpisane: «Bog se usmili za verne duše v vicah!» Gospodinja je tedaj vzela kruhke in dala vsakemu svojega. Komaj so odšli prvi, že so bili drugi tu in ista razdelitev kruhkov je sledila kar po vrsti vse dopoldne in še popoldne jih je pridrvelo po skupinah od 2, 3 ali pa tudi kar pet, šest hkrati. Tem malim kruhkom, ki se delijo otrokom za

Vse svete, oziroma v spomin in pomoč vernim dušam v vicah, pravijo «prešce». Navada je namreč, da vsaka boljša gospodinja speče za Vse svete polno peč kruhkov za nekaj odpustek vernim dušam. Te kruhke razdele revnejšim otrokom, stariim revnim ženicam, revežem sploh. Kdor ima ubožne sorodnike, jim tudi pošlje take prešce na dom. Seveda je to za otroke velik praznik in tudi manj siromašni bi radi hodili okoli, da bi nabrali prešce, ne iz potrebe, ampak radi veselja, ki ga imajo. Otroci, katerih starši ne puste po prešce, občutijo to kot nekako krivico, in z zavistjo gledajo one srečne revčke, ki smejo po «prešce».

Tudi o priliki smrti v hiši ima gospodinja navado, da speče celo peč kruha, ki ga tudi razdeli med pogrebe in reveže in olajšavo in odpustek za pokojnikove grehe.

Z modernim časom seveda izginja tudi ta lepa navada bolj in bolj, gospodinje varčujejo s časom in delom, pa raje delijo med otroke drobiž, drugim pa pošiljajo navaden kruh. Pred leti je bila celo navada, a je bila «prešca» iz ajdove moke, sedaj pa jih navadno spečejo iz navadnega testa kot obični kmečki črni kruh.

Otroci pa deloma tudi raje jemljejo drobiž, kajti za denar si kupijo kake boljše sladkarije, ker lepa navada varčevanja je izginila skoro popolnoma. Že v mladih letih se otrok navadi na razne naslade, za katere izdaja vsak posamezni vinar; ko odrase, se pa ne zna več odrekati nepotrebnim izdatkom in tako zaslužek čim dalje redkeje dosega stroške za potrebne in nepotrebne reči.

Rosandra.

O lepem vedenju.

Sprejemanje gostov.

(Nadaljevanje.)

Kadar pride sluga ali služkinja v salon javit, da je obed pripravljen, gospodar ponudi svojo levo roko dami, ki ji je določen pri mizi sedež na njegovi desnici, dočim gre gospodinja z gospodom, ki bo njen desni osed.

Vsi povabljeni pari gredo mimo gospodnje v obednico. Ona gre zadnja in zaključij pare. To pa samo pri oficielnih prireditvah. Drugače gre ona s svojim desnim sosedom prva v obednico.

Ako so povabljeni sami gospodje, gre v obednico prva gospodinja.

Duhovniku ponudi gospodinja prednost pri vstopu v obednico, če pa ta to odlikovanje odkloni, gre gospodinja takoj in brez obotavljanja.

Ko pridejo gostje v obednico, jim gospodar pomaga iskati prostore, ki so že vsi označeni s poimenskimi kartami.

Kako se servira?

Inteligentna gospodinja najde vsak dan priliko pričuti služkinjo pravilne postrežbe.

Predvsem zahtevajmo od posla snažnost v obleki, resnega in pohlevnega vedenja in primerne obleke, ki je v skladu z našimi razmerami.

Služe so v črni ali livrirani obleki in belih rokavicah, kadar so gostje; drugače imajo predpasan bel predpasnik.

Hišna ali služkinja, pravilno in enostavno frizirana, servira v črni obleki z belim predpasnikom. Rokavic nima, ampak čedne in negovane roke.

Oseba, ki servira, ne sme govoriti, razen kadar je vprašana. Služkinja mora goste sprejemati s prijaznim in veselim obrazom, dočim se morajo držati sluge resno. Nikdar ne sme biti služinčad z gosti, četudi prihajajo večkrat v hišo, familijarna.

Vedno morajo biti poslji pozorni na gospodinjjo, da vjamejo vsak ukaz, ki je njim namenjen, ker je gospodinja v prisotnosti gostov omejena dajati obširna navodila.

Tudi nasproti gostom morajo biti pozorni, da niso brez kruha, pijače in drugega.

V dobro urejeni hiši sicer gost nima nikdar prilike kaj zahtevati. Če posel zapazi, da je gostu kaka stvar preoddaljena, mu jo primakne in tudi nalije pijače, kadar je potreba.

Posel mora imeti vedno pri sebi nalahno zloženo servijeto, da jo ob priliki uporablja.

Če se pri obedu ne servirajo ostrige, mora biti juha že na krožniku, ko pride gost k mizi.

Juha ne sme biti na krožniku več, kot do roba vdolbine. Juha se nikdar ne ponudi vdrugič.

***

Po juhi se prazni krožniki poberejo drug za drugim. Na mizi jih kopiciti, se ne spodobijo; zato se naj odnašajo na stransko mizico ali kredenco, da se odtam takoj nato odstranijo iz obednice, še preden pride druga jed na vrsto.

Jedi prične posel ponujati najprvo pri dami, ki sedi na desni gospodarja, potem oni levi, in kadar so bile postrežene vse dame, se nazadnje ponudi gospodinjji. Domače hčerke ali mlade sorodnice gostiteljev pridejo na vrsto po gospodinjji, dočim se postreže mladim povabljenim gospodičnam pred gospodinjjo.

Po gospodinjji se servira gospodom in se prične pri gospodu, ki sedi na desni gospodinjje, ter konča pri gospodarju, za njim se ponudi še domačim sinovom.

Pri obedu, kjer so povabljeni sami gospodje, se ponudi jed vedno najprej gospodinjji. Samo v slučaju, da se meso tranšira na mizi pred gosti, kakor je ponekod običaj, ponudi gospodinja najprej gospodu na svoji

desni. Od gospoda je odvisno, ali vzame on prvi, ali pa odkloni, da vzame vseeno prva gospodinja.

Kadar pa je obed prirejen na čast nemu izmed povabljenih gospodov, se temu vedno najprej postreže, in se ta temu tudi brez ceremonij ukloni.

Pri obedah, kjer je navzoče večje število gostov in prične servirati jed več poslov hkrati, se ponudi gostom po vrsti ne glede na spol. Vsak posel prične pri drugem koncu mize z najodličnejšo osebo in gre potem od gosta do gosta.

Pri obedah, kjer je več kot osemnajst gostov, je samo ta način postrežbe priporočljiv, ker drugače, če servira samo ena oseba, dobe zadnji gostje že shlajeno ali celo mrzlo jed predloženo, in bi zadnji šele pričeli, ko so prvi že končali. (Dalje prih.)

Književnost in umetnost

Ameriška Slovenka. Izdala Književna matična Slovenske ženske zveze v Chicagu. Cena 50 c.

Prva knjiga, ki jo je izdalo slovensko žensko društvo v Ameriki. V uvodnem sestavku pripoveduje urednica Marie Prinsland, kako je l. 1926. ustanovila Slovensko žensko zvezo, ki ima sedaj že 21 podružnic in okoli 1000 članic. Večina članikov govori o namenu te ženske organizacije, ki ima spričo tamkajšnjih razmer in kulturne stopnje naše žene še prav posebne naloge. Po vzgledu in s prizadevanjem Slovenk so tudi Hrvatice ustanovile svoje združenje, ki se bo skoro spojilo s slovenskim v «Federacijo jugoslovenskih žena,» da bo tako tudi državljanka jugoslovenske narodnosti čim laže in bolje stala v vrsti drugih Amerikank.

Knjiga obsega več lirskih pesmi, ki sicer nimajo umetniške vrednosti, a so napisane s toplim čustvom in navduševalno besedo. Tudi gospodinjjske članke, vzgojne in zdravniške sestavke ter nekaj humoristično-leposlovnega čtiva ima zbornik. Kot razmeram in kraju primerno dopolnilo je knjigi dodam še angleški tekst, ki vsebuje glavne podatke o pomenu združenja in o nalogah ameriške Slovenke. V knjigi je precej fotografij in marsikatera naša čitateljica bo našla med skupinami društvenih delavk kako svojo znanko.

Knjiga kakor tudi društvo sta zasnovani na izrecno verskih načelih. Vsekakor ima knjiga kot prvi naš ženski zbornik v Ameriki veliko važnost za javno življenje ameriških Slovenk in bo skupno s svojimi bodočimi publikacijami ter z društvom gotovo mnogo pripomogla, da bo slovenski živelj v Ameriki obranil zaveden spomin na zibelko svojih dedov v «stari» domovini — Evropi.

Perilno blago za damske in
otroške obleke z znamko

Indanthren'

obdrži barvo v perilu in
na solncu. Dobi se

pri

A. & E. Skaberne

Mestna hranilnica ljubljanska

GRADSKA ŠTEDIONICA

Ljubljana - Prešernova ulica

Telefon 16. — Ustanovljena l. 1889 — Poštni ček 10.533.

Stanje vložnega denarja nad 500 milijonov dinarjev. — Stanje
vložnega denarja nad 1200 milijonov kron.

Sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer
proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge prot
dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti. - Jamstvo
za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod,
ker jamči zanje poleg lastnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem pre-
moženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar
nedoletnih, župnijski uradi, cerkveni in občine občinski denar.

• Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši
hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.

Conte corrente con la posta — Poština plačana v gotovini.

Dr. F. Ambrožič

ordinira

dopoldne v POSTOJNI

v Kutinovi hiši

popoldne v ŠT. PETRU

na Krasu pri Kanalcu.

UNDERWOOD PORTABLE

Necobhodno potreben v vsaki hiši. Najboljši spremljevalec na polovanju, zelo praktičen v vlaku in na parniku. Opremljen s tipkami za slovensko pisavo. Tehta četrtino in slane polovico navadnega pisalnega stroja, medtem ko izvršuje isto delo. — Zahtevajte ponudbo s ceniki. Plačilne olajšave.

C. A. MOHOVICH, Trst
VIA MAZZINI 17

Čevljarnica Forcessin

Odklikovana na mednarodni razstavi v Genovi z „Diploma di gran premio“

TRST - Via Giuseppe Caprin Štev. 5 pri Sv. Jakobu - TRST

Kdor išče obuvalo
ceno a vendar lepo
ta bo pomislil malo,
ne kupil kar na slepo

In šel bo k „FORCESSINU“,
ki v Trstu vsem od kraja
— ubožcu al' bogatinu —
najboljše čevlje daja . . .

Čevlji za delo
L 48.—

Čevlji za delo
L 48.—

KNJIGARNA-PAPIRNICA IN KNJIGOVEZNICA STOKA - TRST

VIA MILANO ŠTEV. 37.

Prporoča svojo bogato izbiro pisarniških in šolskih potrebščin, veliko zalogo pisemskega papirja, razglednic, spominskih knjig itd. — Ima v zalogi vedno vse najnovejše slovenske leposlovne in druge knjige. VELIKA IZBIRA MOLITVENIKOV. — Izvršuje vsakovrstna knjigoveška dela.

Pismena naročila izvršuje ločno, zato se prporoča cenjenim odjemalcem z dežele.